

Универзитет за треће доба
Народни универзитет "Браћа Стаменковић"

Друштво за образовање одраслих

Београд
2005.

УНИВЕРЗИТЕТ

ЗА

ТРЕЋЕ
ДОБА

Србија и Црна Гора

РЕЧ УРЕДНИКА

Непосредан повод за објављивање ове публикације свакако је обележавање петнаест година постојања Универзитета за треће доба. Приказ најзначајнијих резултата постигнутих у досадашњем раду; скретање пажње на извесне специфичности овог у односу на друге Универзитете за треће доба; указивање на околности које су утицале на правце његовог развоја; илустрација програма и активности које су изазвале највеће интересовање полазника; искуства непосредних учесника програма, као и скицирање развојних планова Универзитета за треће доба, само су неке од информација које ова публикација нуди.

Како обично иза повода увек постоји и дубљи разлог зашто се нешто чини, то је случај и са овом публикацијом.

Осим жеље да на симболичан начин обележимо леп и вредан јубилеј, покушали смо да укажемо на потребу једног квалитативно другачијег односа према старењу и старости. Говорећи о постигнутим резултатима желели смо да покажемо да се, уз много ентузијазма и професионалног напора, доста може учинити и у областима потпуно занемареним од стране друштва, као што је то случај са облашћу образовања старих. Приказ

програмске понуде Универзитета нема за циљ само афирмацију њеног богатства и разноврсности, већ, у првом реду, истицање ширине потреба и интересовања људи у трећем добу. Искуства оних који су похађали неки од програма, требало би да мотивишу, подстакну и охрабре све оне који се двоуме, који сумњају у себе и своје способности.

Тим Универзитета за треће доба један је од највреднијих продуката петнаестогодишњег рада на овом Пројекту. Он окупља људе разнородних професија, различитог радног и животног искуства, у њему има и експерата и приправника и стручњака и волонтера... Ни ова публикација никада не би била објављена да се велики број сарадника није укључио, не само у послове везане за њену израду, већ и у активности које су томе предходиле, а односе се на конституисање Универзитета, његово богаћење, промовисање његовог рада и стварање услова за његов развој.

Ово је лепа прилика да се свим нашим сарадницима још једном захвалимо на различитим видовима помоћи и подршке коју су нам пружали, са надом да ће тако бити и у будуће и да ћемо заједно прославити и све наредне јубилеје.

Светлана Живанић

ТРЕЋЕ ДОБА

Универзитет за треће доба

Лепо је да и
пензионери
имају свој
универзитет

Детаљније информације:

НУ БРАЋА СТАМЕНКОВИЋ
Матрарићева моста 8, тел. 763 230

АД БУРО САЈАТ
Немањина 28, тел. 3619 273

НУ БОЖИДАР АЦИЈА
Бождара Ације 3, тел. 434 844

КОК ЧУКАРИЦА
Тургенјева 5, тел. 353 678

Отворен Универзитет
за треће животно доба

Први у Србији, други у Југосла-
вији, Универзитет за образовање у
трећем животном добу, отворен је
јуче у Народном универзитету
"Браћа Стamenковић".

Универзитет је оформљен на
иницијативу Института за пензио-
стију и хандикају Филозофског
факултета, који је теоријски обли-
ковао и стручно осмислио концеп-
цију и програмску ознаку риза НУ
"Браћа Стamenковић" и Образов-
ни програм ТВ Београд. Пројекат
је прихватио Европски савет за об-
разовање паралих као део међуна-
родног пројекта. (Газета)

БРИГА О
СТАРИМА

Универзитет за треће доба
својим пензионерима понудио је
улебу неписмен
на свај свет

УНИВЕРЗИТЕТ
ЗА ТРЕЋЕ ДОБА
ОРГАНИЗУЈЕ
ПРОГРАМЕ ЗА
ПЕНЗИОНЕРЕ

ПЕНЗИЈА НИЈЕ БОЛЕСТ

<http://www.seniornetinfo.org.yu>

На Новосадском
Отвореном универзитету
**ШКОЛА ЗА
ТРЕЋЕ ДОБА**

UNIVERSITET ZA TREĆE DOBA
Mesto ide sve dobrodošli!

- победите страх од рачунара
- испољите своје таленте
- побољшајте своју кондицију
- научите страни језик
- склопите нова познанства...

"Star si kada ne želiš ništa da naučiš"

НЕОБИЧАН УНИВЕРЗИТЕТ

Детаљније информације:
НУ БРАЋА СТАМЕНКОВИЋ
Митрополита Петра 8, тел.763 250
АД БУРО САЛАЈ
Немањина 28, тел.3619 273
НУ БОЖИДАР АЦИЈА
Божидара Авраје 3, тел.454 644
КОЦ ЧУКАРИЦА
Турговићева 5, тел.552 678

СЕДОКОСИ КОМПЈУТЕРАШИ

ПЕНЗИОНЕРИ КРСТАРЕ ИНТЕРНЕТОМ

Кроз прву учионицу за интернет Универзитета за треће доба у НУ Браћа Стаменковић, намењену само пензионерима, до сада прошло 160 најстаријих суграђана, док је на листи чекања још 120 заинтересованих. -Четири рачунара недовољно за све заинтересоване.- Електронска пошта и виртуелна галерија

УНИВЕРЗИТЕТ ЗА ТРЕЋЕ ДОБА
Место за "трећу младост"

Ова установа постоји пет година, а идеја је осмишљавање слободног времена пензионера као и поправљање квалитета живота кроз у

ПЕНЗИОНЕРСКИ САЈТ

Мало је познато да наши најстарији суграђани имају и свој сајт (www.seniornetinfo.org.yu) на којем могу да се информишу свим питањима која су везана за пензионо и инвалидско осигурање. Ту су и странице посвећене здрављу, култури, образовању и туризму, као и информације о курсевима на Универзитету за треће доба. Пензионери могу да објаве и свој мали оглас на овом сајту или једноставно да "четују" попут својих унука.

PENZIONERI STUDENTI

PRKOSE VREMENU
pensioneri
u ateljeu

Уместо самоће и прича о бремену година, изабрали су нове радости. Уче сликање, рад на компјутеру, стране језике и вештине за које у младости нису имали времена.

ИЗАЗОВИ ТРЕЋЕГ ДОБА

Ми смо први људи у историји који живе оправдано очекујући да остаре. До 1890. године животни век наших предака није се много разликовао од онога што је забележено у дотадашњем току историје - приликом рођења могло се очекивати да живимо до краја својих тридесетих или раних четрдесетих година. Сада постоји велика вероватноћа да највећи део становништва развијеног света живи до средине или краја својих седамдесетих година. Уколико сте жена из Јапана можете реално очекивати да живите до своје 82 године. Удвостручили смо време свога трајања на земљи. Ово представља најдубљи прео-

бражај трајања људског живота који се десио у XX веку. Наша дуговечност се тако нагло појавила да је, на изванредан начин избрисала наше успомене о прецима. Прошло је тек нешто више од 70 година од када је епидемија грипа однела више живота становника Европе него што је то учинио I светски рат; у викторијанско доба људи су били изложени смртоносним болестима у размерама које данас једва можемо да замислимо; смртност деце почела је знатно да опада тек 20-тих и 30-тих година XX века. Само они најстарији међу нама били су рођени у време када је људски живот бивао завршаван катастрофама, које су данас готово потпуно елиминисане.

Шок ове историјске промене тек недавно је почео да се уочава. Ми прихватамо чињеницу да можемо очекивати старост дугу 10, 20 или чак 30 година, али мало њих увиђа шта би она могла да обухвата. Осим тога, наша култура задржава грешке из прошлости - пензионисамо се са 60 или 65 година, а потом нас третирају као старе, непродуктивне и "проблематичне". Од нас се, такође, очекује да будемо болесни и шашави, тј. излапели.

Наша култура мора научити да се прилагоди чињеници да има много старије становништво него ма која

друга култура током историје. То је условљено не само продужетком животног века, већ и константним падом стопе наталитета, што за последицу има све већи проценат старих у укупној популацији. "Baby boom" везан за 50-те и 60-те године овог века има реалне изгледе да буде замењен "набораним збрчканим бумом" од 2015. године на даље. Процењује се да ће 2025. године скоро петину становништва чинити људи старији од 65 година, док се 1951. године то односило на његову десетину. Ипак, не смемо заборавити да у неразвијеном делу света животни век највећег броја људи остао на нивоу који смо ми напустили још крајем прошлог века. То условљава чињеницу да ће за сваког туристу из трећег света најјачи утисак о Западу бити необична старост његовог становништва.

У Британији се расправе о старима најчешће воде на веома ниском и обесхрабрујућем нивоу. Основна разматрања се усредсређују на социјално старање - колико се издваја за њихове пензије и како се "старамо" о њима. Толико смо заузети неутралисањем и патронизирањем старих, са једноличном предпоставком социјалног рада, да нам никад не падне на памет да дуговечност у ствари може да буде разлог за славље.

Разлоге за такво стање ствари делимично можемо пронаћи у нашој зачуђујућој способности да старост доживљавамо увек као нешто што се дешава искључиво другима. Elizabeth Mills, руководилац истраживања процеса старења, указује на чињеницу да је једном петогодишњаку онај од 18 година стар и да ми овакав доживљај разлике у годинама задржавамо од детињства до старости. Људи од 90 година су сами себи ретко стари, они тај епитет задржавају за 95-то годишњаке.

Требало би нешто рећи и о неприхватљивом ставу да се, у оквиру медицине, близина и већа извесност смрти код старијих људи префутно прихвата као потпуна

дисквалификација пуне хуманости. Многи лекари данас признају да је током историје медицина тежила да обољења старих третира као неизбежна и неизлечива, па чак и као недовољно вредна када је реч о покушају лечења. "Људи имају веома погрешно схватање о мом пољу рада", каже професор **Ken Woodhouse**, стар 36 година, најмлађи професор геријатријске медицине у Великој Британији. "Већина мојих пацијената је успешно лечена и може се вратити нормалном животу".

У ствари, не постоји готово ни једна болест која је специфична искључиво за старе. Бејби бумери (**baby-boomers**) ће о томе више знати, па ће више и захтевати од својих лекара, док су данашње старије генерације склоне да се покорно приклоне несигурној мудрости професије.

Идеал на коме лекари, попут проф. **Woodhousa**, раде није пуко продужавање трајања људског века. Постоје различита схватања о томе како би требало да изгледа идеалан људски век. Неки аутори тврде да генетички, зависно од животне средине и навика, идеална особа може да доживи 130 година. Међутим, много је више оних који се слажу да 85 година представља најбоље што се може очекивати. Прави фокус савремене геријатријске медицине

представља скраћење процеса умирања на тај начин да се добро здравље сачува до последњег дана живота. Идеал проф. **Woodhouse-a** је човек који данас игра голф, а сутра више није међу нама. Овакав идеал повећава нашу потребу да се старије доба детаљније проучи. Уколико је идеал да се буде разумно здрав, онда се сликовито излагање о драгим, беспомоћним старим особама, које вуку ноге помоћу **Zimmer** рамова, мора напустити у корист нашег позитивнијег. Најсистематичнији покушај за промену такве слике представља покрет Трећег доба. Првобитно инспирисан од стране **Peter Laslett**, старог 74 година,

члана наставни-чког колегијума **Trinity College** у Кембриџу, он се заснива на гледишту да живот има четири доба:
 детињство и младост;
 рад и породица;
 слобода од рада и породице,
 и на крају оронулоост и смрт.

Прво, друго и четврто доба су прилично прецизно дефинисани у оквиру постојећих социјалних структура. Нови елемент представља тзв. треће доба, које се оправдано може очекивати само у развијеним, богатијим друштвима. За проф. **Laslett-a** оно представља "крону живота", јер великом броју људи пружа слободу и могућност за самоостварење, а томе је,

неоспорно, читав људски напор током историје био усмерен.

Lord Young из Дарингтона је недавно напустио идеологију Трећег доба и постао радикалнији. У говору пред Британским савезом он је тражио друштво у коме би се забранили сви подаци о датумима рођења људи. Рад би се равномерније распоредио током живота и незаконито би било да се неко искључи са посла само због година. То би отклонило проблем све већег броја зависног становишта - пензионера, јер би их друштво прихватило као активне појединце, тј. људе као и све друге.

Полазећи од оваквог становишта би се, чак и признавање постојања Четвртог доба као коначног пада, могло схватити као излагање опасности да људи буду прерано послати у "коначни загрљај". На оваква радикална схватања проф. **Laslett** приговара опаском да морамо бити реални и прихватимо неминовност опадања способности. Ма колико били присталица покрета Трећег доба, неоспорна је чињеница да већину људи од 80-те године на даље, ако не већ и од 70-те, одликује слабљење способности и повећање степена зависности.

Резултати тестова интелигенције могу да наведу на погрешан

закључак, јер ако имате 70 година, бонус вам се даје аутоматски. Стварност је да наше способности понекад опадају драстично. На питање шта може очекивати особа од 70 година, која је у својој 20-ој години имала коефицијент интелигенције 150, професор **Patrick Rabbitt** са Универзитета у Манчестеру, одговара: "Уколико не пије, не пуши, умерено једе и вежба, мада не превише, можда ће изгубити само 5 или 6 бодова."

Осим оних уобичајених правила о очувању здравља, проф. **Rabbitt** препоручује упражњавање извесних вештина које доприносе очувању способности у старијем добу. На сопственом примеру показује да се ментална свежина може очувати уколико се редовно

упражњавају шах, укрштене речи или нешто слично. Међутим, не треба бити сувише амбициозан. Математика као забава у годинама опадања била би претеран захтев, по његовом мишљењу.

Овај аутор сматра да би, у психолошком погледу, требало да променимо неке устаљене образце понашања. Наиме, требало би да научимо да прихватимо постојање врхунца у каријери, након тога, до пензионисања, следе стагнација или падови. То би заменило досадашњи амбициозни став да се увек мора ићи напред и навише, како би се негирали пад и коначни крај. Он указује на још једну интересантну чињеницу - да политичари нису више тако стари као што су некад били. У доба

Аденауера и Черчила позно доба било је прихватљив атрибут, међутим, Реганов имиџ је трпео због тога што је имао 77 година. У данашње време за руководиоце се све чешће бирају људи од 40-50 година.

Јасне су две ствари: прво, **Laslett** је у праву што покушава да нас усредсреди на важност активности у нашим позним годинама и друго, никакав напредак медицине неће моћи да измени чињеницу да смо судбински одређени да у тим истим годинама претрпимо пад.

Како год схватали наведене промене чињеница је да продужетак животног века и извесност старијег доба за већину представља револуционарну промену, која још није довољно прихваћена. Она изискује промене у готово свим сферама живота - од образовања до привреде. А највише промена изискује од нас самих.

»The Sunday Times«, 1990
приредила Светлана Живанић

Напомена уредника: Текст из Sunday Times-а добили смо од једне полазнице пре много година, преведен на српски језик и без наслова и података о аутору. Будући да нам се веома допао, а с обзиром да и после петнаест година није изгубио ништа од своје актуелности, насловили смо га "Изазови трећег доба" и одлучили да га објавимо у овој публикацији, надајући се да нам аутор неће замерити.

ОД ИДЕЈЕ ДО ОСТВАРЕЊА

Ове 2004. навршава се петнаест година откако је у Београду основан Универзитет за треће животно доба. Шта рећи о његовој генези?

Као уредница у Општеобразовној редакцији ТВ Београд, дуги низ година бавила сам се разним видовима образовања одраслих, па, самим тим, и едуковања старих лица преко малог екрана. Сазнање да је у тадашњој Југославији, у Љубљани, већ постојао Универзитет за треће животно доба, само ме је учврстило у решености да у емисији »Нешто више«, коју сам уређивала и водила, коначно покренем акцију за отварање једне такве установе и овде, у Београду. Замисао је реализована, тако да су се пред камерама смењивали стручњаци, уметници, пензионери, млади и стари, износећи своје ставове према идеји о оснивању такве институције у југословенској престоници.

А мишљења је било разних: од оних скептичних, да би Универзитет за треће животно доба могао постати "гето за старе", па до уверења да би старима управо он и дао »нов идентитет«, супротан постојећим стереотипима.

Мој ентузијазам за овај пројекат, који сам од самог почетка сматрала претпоставком за један цивилизацијски помак, бивао је све већи, нарочито након посете таквим установама у Љубљани и Паризу. У обе прилике, имала сам

најбољег сарадника у ТВ камери, која је аутентично бележила оно што никога није могло оставити равнодушним: припаднике трећег доба у разним врстама активности, људе који су, по одласку у пензију, одлучили да учење усвоје као стил живота.

Упорност моје маленкости, моћ телевизије као медија, и расположење јавности да подржи моју идеју, уродили су на крају плодом. Катедра за педагогију и андрагогију Филозофског факул-

тета у Београду, са којом сам ступила у контакт, убрзо је понудила програм за будући Универзитет, а НУ »Браћа Стаменковић« му је ставио на располагање своје просторије. Тако су се Филозофски факултет, НУ "Браћа Стаменковић" и ТВ Београд здружили у функцији оснивача данашњег београдског Универзитета за треће животно доба.

Те далеке 1989. године, са овом установом за образовање старих практично смо укорачили у Европу и свет, где је још тада (нарочито, у Француској) са благонаклоношћу гледано на могућност да наш Универзитет буде примљен у чланство Светског савеза универзитета за треће животно доба. Овај процес су, на жалост, омели познати трагични догађаји у нашој земљи.

Данас је овој, у нас јединственој установи потребна већа пажња и помоћ друштва како би се племенита идеја о институционалном образовању старих могла реализовати и у другим већим градовима широм Србије.

Слободанка Пискулиди-Чолановић

УНИВЕРЗИТЕТ ЗА ТРЕЋЕ ДОБА - ПРИЧА О ДВА КОНТИНЕНТА

Када сам са дипломом Филозофског факултета у руци, пуна знања и ентузијазма добила свој први андрагошки посао на Универзитету за треће доба, нисам ни слутила да ће ме идеја о образовању у трећем добу толико "заразити" да нећу пожелети да се опробам у другим областима образовања одраслих. Па, није ни чудо, са ове временске дистанце потпуно ми је јасно и зашто.

Пројекат Универзитета за треће доба почињао је доста амбициозно што и доликује свим новим и великим идејама. Сећам се тих почетака и нашег самопоуздања, иако нам друштвене околности нису ишле на руку. Напротив. Али, петнаест година постојања потврђује да је идеја права и да ниједан напор додатно уложен није био узалудан.

Колики је временски период од 15 година постаје нам јасно када погледамо наше фотографије из тог периода које нам измаме неизбежан осмех. Или када упоредимо шта се за 15 година променило у нашим приватним животима.

И како кажу старији и мудрији, оно што време избрише су тешкоће, изазови, препреке, неразумевања. Оно што остаје су леви тренутци и признанања добијена, пре свега од оних којима је Уни-

верзитет за треће доба намењен, што вреди више од било каквих друштвених похвала или признања. Колико је људи прошло кроз разилитичите програме Универзитета, ја више не знам, али оно што знам је да памтим многа лица. Оно што ме је увек фасцинирало је радост постигнућа и жеља за новим сазнањима. Наши полазници су управо на најбољи могући начин потврђивали оно што смо ми из теорије и знали, да је учење доживотни процес, да никада није касно да се почне, да усвајање новог знања или вештине широм отвара врата за нове. Потреба рађа нову потребу. Мислим да сам се увек најбоље

осећала на изложбама радова наших чланова. Била сам сведок процеса настајања истих и свих стваралачких фаза (а и криза) кроз које сваки уметнички процес неминовно пролази. Наше изложбе су увек много више говориле о раду Универзитета него што смо можда и били свесни. Друштвена криза која је задесила нашу земљу отворила је врата ка западном свету многим младим људима, а на наш Универзитет довела њихове родитеље. Енглески језик је средином деведесетих година двадесетог века постао јако популаран програм. Мислим да смо Светлана и ја испратиле бар 100 људи у Канаду, САД, Аус-

тралију. Можда и више. Занимљива игра животних судбина-са неким од њих одржавам редован контакт, мада смо тако далеко од куће. Или можда баш због тога. И сви се сећају Универзитета за треће доба и имају само речи хвале за оно што је учешће у образовном програму за њих значило. Памтим и огроман труд који смо уложили у жељи да Универзитет добије компјутерску учионицу. Интернет је постао средство комуникације за београдске пензионере управо када им је та врста комуникације требала највише. Прича о компјутерској писмености заокружена је

израдом **web** странице која представља Универзитет и јесте мост између Београда и остатка света. Не могу а да не поменем све оне дивне људе који су своје време, знање, стручност и стрпљење дали свима нама...наше менторе. Многи од њих нису имали претходно искуство у раду са трећом генерацијом, али су се "заразили" изазовом и лепотом коју образовање у овом животном добу собом носи. Знам да су многи и данас активни предавачи на Универзитету. Памтим и многе пријатеље Универзитета, наше професоре, представнике медија, разних институција, колеге.

Пратили су и подржавали наш рад и помагали нам у тешкоћама свих протеклих 15 година. Мене је талас живота донео на северно-амерички континент, у Торонто. Нове изазове са радом сам прихватила и потпуно комфортно "упловила" у таласе образовања треће генерације. Мој професионални идентитет изграђен у Београду, овде добија своју надградњу. И ако ме питате шта је различито, одговорићу вам..."Много тога". Овде је образовање у трећем добу и правило и потреба. Зато и има много институција које се тиме баве. Разлика је, наравно и језик комуникације. Много клубова и центара намењених сениорима организо-

вано је на локалном нивоу са идејом да се образовање "приближи" људима. Наравно, постоје и клубови намењени припадницима одређених етничких група. Моје искуство у једном од клубова на неки начин је представљало наставак мог београдског искуства. Јер, клуб **E.P Taylor Place** управо пружа сениорима садржаје скоро идентичне садржајима Универзитета за треће доба. Имала сам то задовољство да канадским пензионерима прикажем видео касету снимљену поводом 10 година постојања Универзитета. Могу рећи да су били и изненађени и одушевљени огромним сличностима које две институције поседују. А ја, морам да признам, била веома поносна. Дакле, концепт је исти, садржај веома сличан, мотиви за учешће у програмима идентични-једном речју потребе треће генерације су исте без обзира да ли се налазимо у Београду или Торонту. Свака нова годишњица Универзитета за треће доба доказ је колико је овакав облик рада намењен трећој генерацији потребан. Можда ће бити још тешкоћа и препрека, али никада више сумње да се Универзитет за треће доба својим концептом и садржајима рада иде у корак са светом.

*Ирина Семјонов
дипл. андрагог
Торонто, Канада*

ПОВОДОМ ЈУБИЛЕЈА

У новембру 2004.године Универзитет за треће доба је обележио петнаест година постојања.

У НУ "Браћа Стаменковић" организована је прослава, на којој су се окупили полазници, сарадници и пријатељи Универзитета за треће доба. Тим поводом отворена је и велика ретроспективна изложба радова полазника сликарског програма, праћена пригодним уметничким програмом. Изложбу је отворио г-дин Павле Михаиловић, некадашњи директор НУ "Браћа Стаменковић", који је имао слуха да врата своје установе отвори за овај, у то време веома необичан програм.

Такође, он је од почетка веровао да ће управо сликарски програм бити главни адут овог Универзитета, и није погрешно. Одабраним речима, не скривајући задовољство што је био у праву, пожеleo је свима још много година успешног рада. Оно што је на овој прослави било најлепше је чињеница да је те вечери владала лепа, готово фамилијарна атмосфера, а сви присутни су делили осећај да су учествовали у корисном и вредном послу.

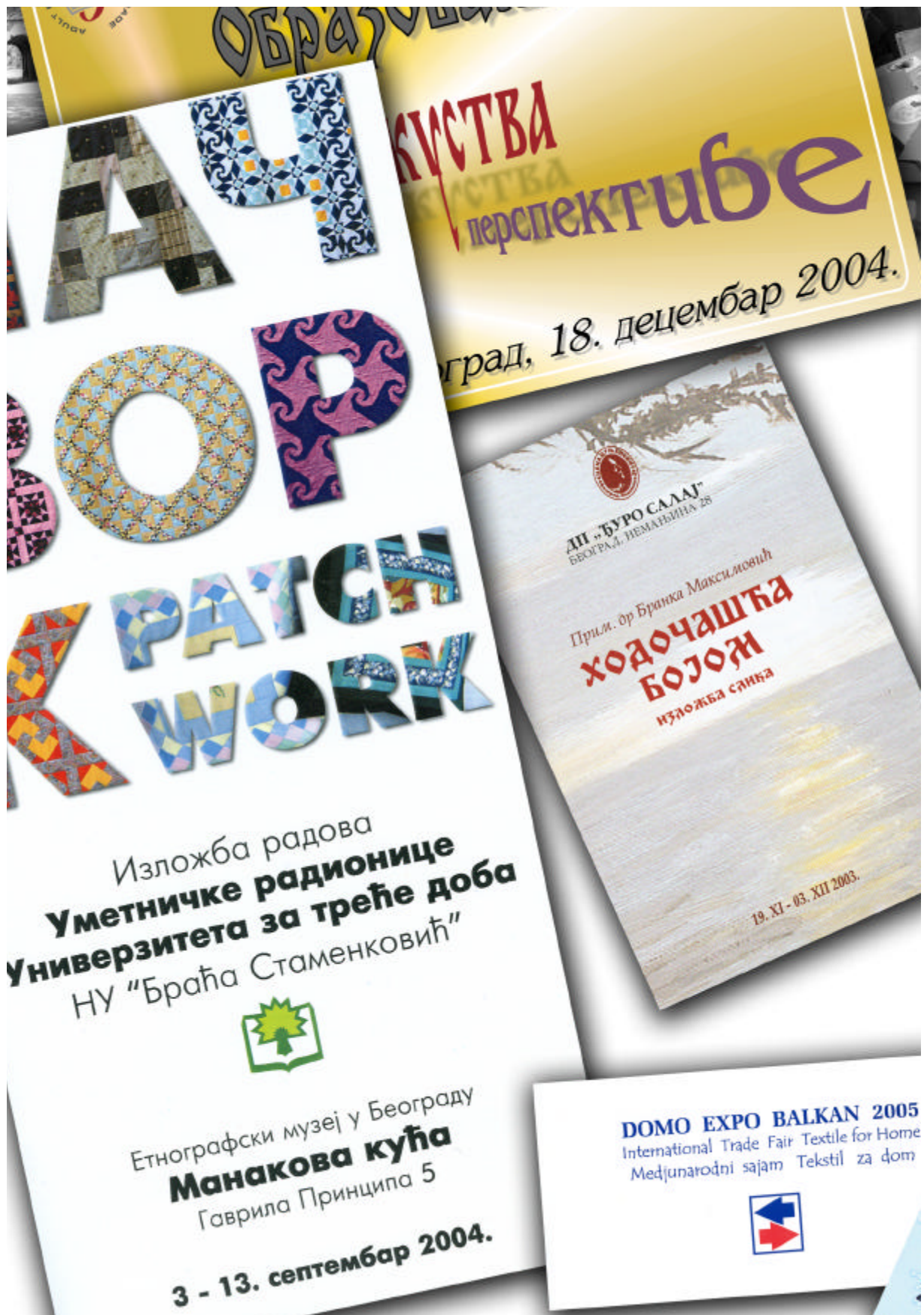
Такође, поводом обележавања петнаестогодишњице Универзитета

за треће доба организована је и промоција књиге проф. др Душана Савићевића "Учење и старење", као и округли сто на тему "Образовање старих - искуства и перспективе".

На предлог Геронтолошког друштва Србије, Универзитет за треће доба је 1.октобра 2004.године, на Међународни дан старих, добио диплому за посебне доприносе развоју геронтолошке мисли и праксе, чиме је, у години свог јубилеја, добио вредно признање за свој рад.

Колико је значајно све оно што је у предходних петнаест година урађено највише су говорила лица самих полазника који нису крили своју радост и узбуђење, с поносом истичући да ће прослава двадесетогодишњице бити обележена још свечаније.

КУСТВА
перспективе

град, 18. децембар 2004.

ДП „БУРО САЛАЈ“
БЕОГРАД, НЕМАЊИНА 28

Прим. др Бранка Максимовић
ХОДОЧАШЋА
БОЈОМ
ИЗЛОЖБА САНЈА

19. XI - 03. XII 2005.

АЧ
БОР
PATCH
WORK

Изложба радова
Уметничке радионице
Универзитета за треће доба
НУ "Браћа Стаменковић"

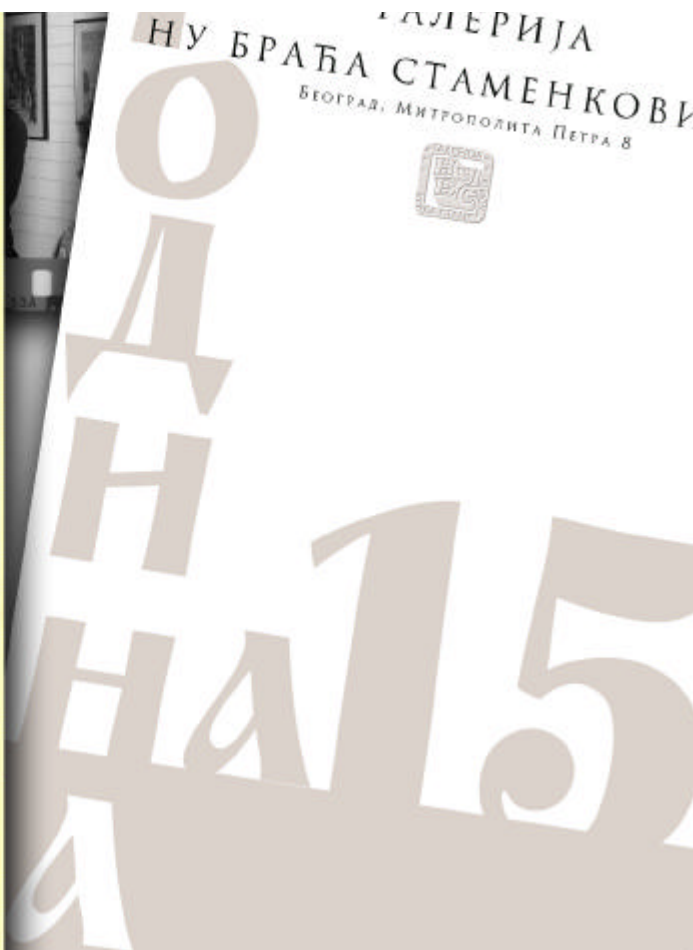
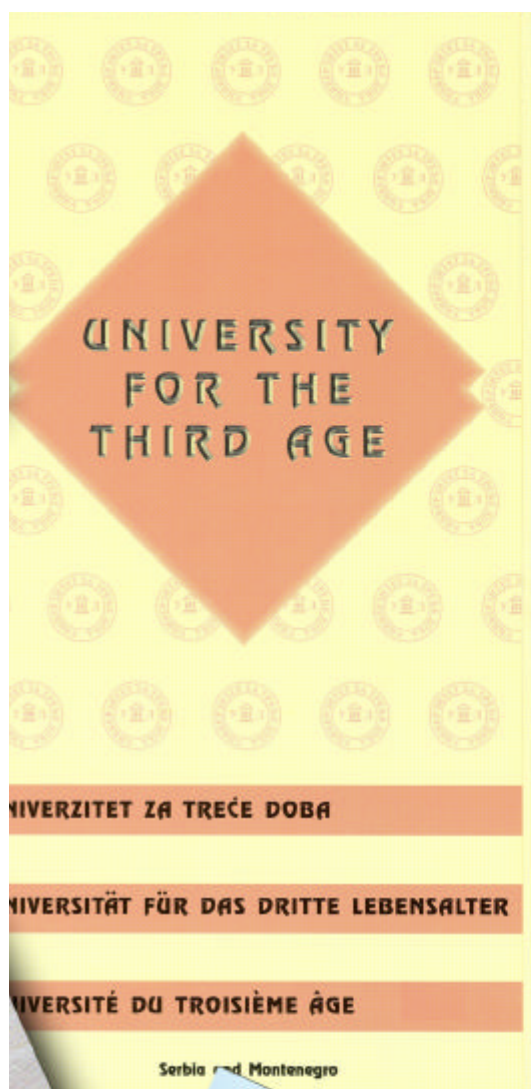

Етнографски музеј у Београду
Манакова кућа
Гаврила Принципа 5

3 - 13. септембар 2004.

DOMO EXPO BALKAN 2005
International Trade Fair Textile for Home
Međunarodni sajam Tekstil za dom

МРЕЖА УНИВЕРЗИТЕТА ЗА ТРЕЋЕ ДОБА

УНИВЕРЗИТЕТ ЗА ТРЕЋЕ ДОБА - АГЕНТ ПРОМЕНА У ОБРАЗОВАЊУ СТАРИХ

Обележавање јубилеја у раду институција добра су прилика за професионалце и друге заинтересоване да направе критичко-прогностичке увиде у делатност којом се институција бави или да се феномен о коме је реч сагледа у ширем друштвеном контексту и пронађу снаге и ресурси који би подржали даљи развој и напредовање. Обежавање петнаестогодишњице рада Универзитета за треће доба у Београду био је повод за ову врсту анализе.

Чиме би могао бити објашњен парадокс да, са једне стране, развој делатности Универзитета за

треће доба напредује док се, са друге стране, друштвени контекст који је одговоран за овакву делатност непрестално урушава? Како образовање старих у друштву зависи од друштвеног односа према старима, са једне стране и положаја образовања одраслих у систему образовања са друге стране, неповољни трендови последњих петнаест година, на оба ова плана, нису стварали перспективу значајнијег укоречавања идеје о образовању старих. Смене режима, па и различитих демократских партија на власти, пре свега су означавале различитао разумевање проблема старих у друштву и њиховог образовања, док је проблем остајао тамо где јесте и какав јесте. Спремности, а ни ресурса за

његово решавање, није било. Истраживање спремности само је озваничило податак који је и без истраживања био познат: стари су група са посебним ризиком од сиромаштва, а четвртина од укупног броја сиромашних су стари.

Идеја доживотног образовања појављује се ту и тамо у представљању политике образовања, али њено разумевање остаје на површини. Реформа је усмерена на школство, дакле првенствено на реформу система образовања деце, којој се планира доживотно

образовање. Али, нити је систем формалног образовања замишљен као отворен систем иницијалног образовања који има даље перспективе, нити се образовање одраслих препознаје као друштвена снага коју треба утемељити у идеју доживотног образовања. О образовању старих да и не говоримо. Оно се званично ни не помиње.

Поставља се питање како онда Универзитет за треће доба успешно развија своју делатност, програме, мрежу и повећава број корисника програма?

За то постоји неколико основних разлога:

од свог оснивања Универзитет за треће доба је уникатна, ексклузивна и авангардна институција. Он је нажалост свој статус задржао до данас, иако је идеја била да Универзитет за треће доба у Београду буде тестиран модел који ће служити за популаризацију ове идеје широм Србије.

Основни разлог његовог постојања и напредовања у раду јесте упорност и самоорганизованост његових полазника. И поред општег сиромаштва они финансирају његов рад и граде институцију по мери својих потреба.

Вредности Универзитета они промовишу својим активностима партиципирајући интензивно у социјалном животу путевима који су сами себи отворили.

Трећи разлог његовог развоја и напредовања је високо професионални и оспособљен кадар који руководи радом институције и програмским активностима. Неговање менторског кадра и уважавање особености образовања људи у трећој животној доби добра су гаранција за стабилност институције и њено напредовање.

Четврти разлог је перманентна брига оснивача Универзитета за

његов даљи развој. Телевизија Србије, Народни универзитет "Браћа Стаменковић" и Институт за педагогију и андрагогију, свако на свој начин, улаже напоре да се делатност Универзитета унапреди. Припремање кадрова за рад на Универзитету и пројекат развоја мреже Универзитета за треће доба у Србији, последњи су доприноси Института за педагогију и андрагогију развоју Универзитета за треће доба.

Пето, "ексклузивна" идеја образовања старих проширила се на још три нова града захваљујући страним донаторима (ИИЗ/ДВВ). Тако је успостављена мрежа Универзитета са још шест нових организационих јединица. То је почетак преласка уникатности и ексклузивности београдског Универзитета за треће доба ка успостављању ширег институционалног оквира образовања старих у Србији. Тако се почео остваривати један од првих задатака успостављен још при његовом оснивању. Неповољан друштвени контекст разлог је што се на остваривање овог задатка чекало петнаест година.

По свему судећи, обележени јубилеј Универзитета могао би да буде почетак крупног заокрета у даљем развоју делатности Универзитета и остваривање мисије дефинисања ширих оквира обра-

зовања старих у Србији. Дакле, развој делатности Универзитета подразумева и чврсту интеграцију и партнерство са владиним и невладиним сектором у којима се различити облици образовања старих реализују.

Ко су стари у Србији? Шта то од образовања старих мимо Универзитета још постоји?

Бити стар у Србији и Црној Гори може имати више значења, у зависности од тога да ли је стара особа одрасла у граду и остала у њему да живи, да ли је одрасла на селу у коме је рођена или ју је ратни вихор довео да своје старачке дане проведе у иностраној земљи, у нечијој туђој кући или у колективним избегличким центрима.

Заједнички проблеми 1.600.000 старих људи су: веома тешка економска ситуација и терет транзиције у коме плаћају високу цену, песимизам и обесхрабреност у погледу будућности, сиромаштво, занемаривање њихових потреба због других приоритета, усамљеност и социјална изолација, непостојање званичника који би заступали њихове интересе у влади, изостанак политичке и јавне подршке у задовољавању њихових потреба, недостатак информација о њиховим правима и начинима заштите истих. Такође, свака од

горе наведених подгрупа има своје одређене, додатне, специфичне проблеме.

Стари чине 16% популације, увећаним са 2% избеглица, а очекује се да ће 2021. године чинити 21% популације. Преко 50% старих живи у сиромашним предграђима са својом децом, док су 1/5 самци.

Међу избеглицама, стари људи су најосетљивија и најрањивија група. Једна трећина од 100.000 избеглица, који још увек живе у избегличким камповима и колективним центрима, су стари људи. Годишње, 200 самоубистава међу старим људима илуструје њихову животну ситуацију.

У Србији, постоји око 8000 места у домовима за старе, око 2000 страих људи користе своје право на помоћ у овим домовима, док 3000 користе дневну заштиту.

Активности и мере које се предузимају у области образовања старих подељене су на два основна правца:

а) Програми који се реализују у оквиру владиног сектора - примарно у институцијама за образовање одраслих - су из области здравствене и социјалне заштите: у оквиру владиних програма најважније образовне активности

се реализују у форми социјалне заштите, што је најважнији аспект рада. Програми образовања за старе се примењују у институцијама заштите, нарочито у клубовима и дневним центрима. Они су углавном оријентисани ка здравственим програмима и психосоцијалној подршци. Главне институције система образовања у којима стари могу да задовоље своје образовне потребе сасвим су их одбациле. Потпуна сепарација школског система од система образовања одраслих, која је у протеклој декади била вођена квази-принципом образовања и квази-принципом радне снаге, у потпуности је уништила систем, што је резултирало у томе да нема

праве иницијативе за образовање старих, с обзиром на непрофитабилну природу таквих програма.

б) Програми које организују невладине организације - првенствено социо-хуманитарне оријентације: значајна подршка задовољавању образовних потреба старих људи током протеклих неколико година дата је оснивањем и радом невладиног сектора који је флексибилан, осетљив и брзо реагује у пружању подршке потребама најосетљивије групе. У непрофитном сектору регистровано је 110 асоцијација за социо-хуманитарне програме (40 у Београду, 28 у Војводини и 32 у другим деловима

Србије). Међу њима, 22 су основане искључиво за рад са старима и скоро све организују образовне активности намењене старим људима. Али, стари користе и образовне услуге удружења која раде и са другим деловима популације - посебно програма за избеглице, жене, породицу и људска права.

Пример добре праксе је удружење грађана "Отворени за суседе", основано 1997. године као део пројекта "Геронтологија и геријатрија" - програм за подршку и заштиту старих у земљама југо-источне Европе. Учествовало је 17 земаља, а Фонд за отворено друштво је подржао пројекат. Београдски програм је био усмерен на тестирање модела алтернативне подршке и заштите старих у локалним заједницама, подршку и промовисање друштвене партиципације старих људи и активирање ресурса локалне заједнице у постизању интегралне заштите старих људи. Многи развијени модели образовних програма за старе, ресурси локалне заједнице, професионалци и волонтери, обезбедили су основу за покретање нових иницијатива.

Уопштено гледано, у невладиним организацијама 70% старих који похађају образовне порграме су жене, више од 50% њих живе саме и 40% има високо образовање.

Истраживање обављено на популацији пензионера у Београду показало је да су њихова интересовања усмерена ка:

- очувању физичког и менталног здравља - 48%
- знању неопходном за живот у старијем животном добу - 38%
- развоју способности и физичких вештина - 33%
- друштвеној, економској и политичкој ситуацији - 14%
- уметичкој креативности - 10%
- комуникацијским вештинама - 9%
- коришћењу и заштити околине - 9%
- очувању породичних, културних и историјских вредности - 8%

Хетерогену природу популације старих, њихове потребе и интересовања, капацитете за образовање и степен њихове друштвене искључености, са једне стране и примере добре праксе у образовању старих у неким секторима, посебно у невладином сектору, с друге стране, Универзитет за треће доба треба да прихвати као снагу и као изазов.

Проф. др Снежана Медитћ

*руководилац Пројекта
Универзитета за треће доба*

UNI VERZITET ZA TRE]E DOBA - PRVI H PETNAEST GODI NA

Као у многим земљама тзв. развијеног света, стари људи и у нашој земљи постају све бројнија друштвена група, са тенденцијом сталног пораста. Демографско старење становништва условљено је продужетком људског века, с једне стране и смањењем стопе наталитета, с друге стране. Већ дужи низ година Организација Уједињених Нација скреће пажњу светске јавности на овај све израженији феномен, па је у складу с тим, 1994.годину и 1999.годину прогласила годинама бриге о старим људима.

Према резултатима пописа из 1991.године број старих који имају 60 или више година у нашој земљи достигао је цифру од преко 1,5 милион лица или 16,0 % укупног становништва. У поређењу са резултатима првог послератног пописа из 1948.године број старих (575 хиљада) је увећан за преко 2,5 пута, а безмало је удвостручен њихов удео у укупном становништву. Овакав проценат старих у укупном броју становника сврстава Србију и Црну Гору у дванаест демографски најстаријих земаља у свету.

Код нас је стварање могућности за образовање старијих људи, као и образовна пракса масовнијих

размера, још увек у повојима. Европа, са блиском перспективом од 25% становништва старијег од 65 година, је у протеклих тридесетак година развила низ различитих могућности за образовање својих старијих становника. Различите институције које се баве образовањем пензионера, под именом Универзитет за треће доба или неким другим називом, постоје у готово свим европским центрима: Лондону, Риму, Милану, Паризу, Дортмунду, Барселони, Копенхагену, Глазгову, и др. У нашем непосредном окружењу Универзитети за треће доба постоје у Словенији, Хрватској и Македонији. Свима њима је заједничко да својим садржајима настоје да унапреде квалитет живота људи у трећем добу.

Универзитет за треће доба у Београду званично је отворен 10. новембра 1989. године. Његови оснивачи су: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета у Београду, који је теоријски обликовао и стручно осмислио његову концепцију и програмску основу; Редакција образовног програма ТВ Београд, која је допринела да се идеја о потреби оснивања Универзитета за треће доба приближи широј јавности и добије њену подршку и НУ "Браћа Стаменковић", који је обезбедио стручне и материјалне услове за почетак његовог рада.

Пројекат Универзитета за треће доба чинио је део ширег пројекта Института за педагогију и андрагогију под називом "Образовање одраслих и друштвене промене". Аутор пројекта, др Снежана Медић и сарадници, Мирјана Милановић и Светлана Живанић, су у конципирању физиономије овог Универзитета користиле искуства 18 европских Универзитета за треће доба, као и резултате различитих истраживања о особеностима популације старих у Београду и Србији.

Скромна искуства којима је располагала наша образовна пракса када је реч о образовању људи у трећем животном добу, условила су опредељења да први програми који се буду реализовали на Универзитету за треће доба имају експериментални карактер, а да праћење рада образовних група и искуства која се стекну током првог семестра послуже као смернице за предузимање даљих активности на конституисању овог Универзитета.

Пројектом је предвиђена организација садржаја образовања у шест програмских целина, симболично означених одговарајућим бојама, које покривају најразнородније области људског знања и стваралаштва. Сваки програм је обухватао већи број подпрограма, који су чинили основу

за формирање образовних група.

Zeleni program

(програм очувања и унапређења човекове околине) - овај програм је обухватао образовне садржаје који могу допринети бољем разумевању међуодноса између живих бића и њихове средине, односно очувању и побољшању квалитета животне околине. Поред осталог, њиме су предвиђене следеће програмске целине: здрава храна, алтернативни извори енергије, холтикултура и др.

Crveni program

(програм очувања и унапређења човековог здравља) - циљ овог програма је био да упозна старе са здравственим особеностима и проблемима трећег животног доба и да им, путем најновијих научних достигнућа, помогне да очувају здравље и физичку кондицију. Могући подпрограми у оквиру ове

програмске целине су: медицина, psihologija, nutricionizam, svet-ski programi u oblasti prevencije zdravlja i sl.

Plavi program

(program ocuvanja i unapređenja kulturno-istorijskih vrednosti) - Obrazovni sadržaji obuhvaćeni ovom programskom целином trebalo je da starima približe kulturna dobra, da im omoguće njihovo prisvajanje i da ih podstaknu na različite vidove kulturnog stvaralaštva, kreativnosti, ocuvanja kulturne tradicije i dr. U okviru ovog programa moguće je izdvojiti sledeće podprograme: istorija, filozofija, etnologija, istorija umetnosti, arheologija i dr.

Ru`i-asti program

(program ocuvanja umetnickih vrednosti i umetnickih sposobnosti) - cilj ovog programa je bio upoznavanje polaznika sa najznacajnijim dostignućima u različitim područjima umetnosti i njihovo osposobljavanje za ovladavanje umetnickim vешtinama i sposobnostima, kao preduslovom za samostalno umetничко stvaralaštvo. Kao posebne целине u okviru ovog programa izdvajaju se: likovna umetnost, примењена umetnost, muzička umetnost, književnost, pozorišno-scenska umetnost i dr.

Bel i program

(program ocuvanja i unapređenja jezičke i komunikacione kulture) - pored mogućnosti učenja odgovarajućeg jezika, ovim programom je bilo predviđeno i osnivanje studijske grupe za publicistiku i novinarstvo, koja bi se, osim pripremanja polaznika za dopisnike i saradnike raznih listova, bavila i objavljivanjem radova ostalih studijskih grupa. Ovaј program bi se mogao podeliti na sledeće podprograme: strani jezici, jezici naroda i narodnosti, klasični jezici, kompjuterska pismenost, publicistika i novinarstvo i dr.

Spektar program

(program ocuvanja i unapređenja vешtina, manuелne spretnosti i fizickih sposobnosti)-namena ovog programa je bila da starima omogući sticanje različitih praktičnih znanja, vешtina i sposobnosti, koje im mogu pomoći da unaprede kvalitet

свакодневног живота. Њиме су обухваћени и садржаји који се односе на различите аспекте живота у породици и широј социјалној средини, а предвиђено је и отварање *Сервиса УЗД* у коме би стари људи пружали услуге једни другима у складу са својим професионалним искуствима. Могући подпрограми у оквиру овог програма су: педагошке вештине, ручни рад, кулинарство, занатски послови, спорт и рекреација, друштвене игре, хоби активности и др.

Будући да је Пројектом предвиђена програмска оријентација Универзитета за треће доба веома широко постављена, одлучено је да се у првом семестру формирају оне образовне групе за које се покаже највеће интересовање од стране пријављених кандидата. На тај начин, уважавајући жеље и потребе оних којима је овај Универзитет намењен и поштујући основни принцип рада Универзитета за треће доба, који подразумева максимално ангажовање полазника у решавању свих важних питања, формиране су три образовне групе, са укупно 45 полазника:

1. сликарство (20 полазника)
2. енглески језик (12 полазника)
3. здравствени програм са рекреацијом (13 полазника)

Оно што би требало нагласити да су ова три програма остала окос-

ница интересовања људи у трећем животном добу код нас, да су се континуирано реализовала током свих петнаест година и да су окупљала навећи број полазника. Једини програм који би се по броју заинтересованих полазника могао упоредити са наведена три програма је обука за рад на рачунарима, али он је почео да се реализује тек од 1998. године. Наиме, до тада за овај програм није постојало готово никакво интересовање. Одлазак великог броја младих у иностранство и потреба њихових родитеља да путем интернета комуницирају са њима учинили су да енглески језик и рачунари постану најтраженији програми у последње две године.

Богатство програма реализованих на Универзитету за треће доба у предходних петнаест година, говори о ширини интересовања припадника ове генерације и о њиховим разнородним потребама (табела бр.1). Трeбало би нагласити да се наведени подаци односе само на оне полазнике који су неки од програма похађали бар једну школску годину у целини, тј. да у обзир нису узимани они који су, из било ког разлога, програм напуштали у току његовог трајања. Такође, подацима нису обухваћени полазници који су учествовали у програмима краћег трајања, као што су нпр. предавања, трибине, уметничке вечери

1	LI KOVNA UMETNOST (цртање и сликање, акварел, портрет, иконопис)	1526
2	PROGRAM STRANI H JEZI KA (енглески, немачки, француски, шпански)	1134
3	OBUKA ZA RAD NA RA^UNARU (Windows, Word, Internet)	679
4	PROGRAM F I ZI ^KE KULTURE (рекреација, јога, таи чи)	433
5	I STORI JA (историја уметности и историја хришћанства)	173
6	PRI MEWENA UMETNOST (пачворк, ткање, макраме, керамика, дуборез, уметничка фотографија)	99
7	ZDRAVSTVENI PROGRAM	53
8	[KOLA PLESA	33
9	ZANATSKE VE[TI NE кројење и шивење, декоративно покућство	22
10	MUZI ^KA UMETNOST	41
11	LEKOVI TO BI QE	11
12	PSI HOLOGI JA	9
13	KURS MASA@E I SAMOMASA@E	7
14	ARAN@I RAWE CVE]A	6
15	KWI @EVNOST	5
	Ukupno	4204

и сл., већ само они који су се уписали на неку од образовних група Универзитета за треће доба. Када бисмо и ове две необухваћене групе полазника додали приказаним подацима, укупан број полазника за наведени период би премашио цифру од 6.000 људи.

Приказани програмски садржаји пензионерима су били понуђени кроз различите образовне облике: предавања, семинари, курсеви, радионице, "мале школе", изложбе, излети, колоније, летње школе, филмске и видео пројекције, промоције, трибине и округле столове, студијска путовања, уметничке вечери и др. Заинтересованост, висока мотивисаност и богато животно и професионално искуство полазника ове генерације условило је да полазницима Универзитета више одговара активна него пасивна улога у наставном процесу, што организатори и предавачи морају имати у виду приликом процеса планирања и програмирања наставе.

Осим могућности да се укључе на неки од наведених програма, Универзитет за треће доба својим полазницима пружа прилику да склопе нова пријатељства, да се забаве, путују, али и да се афирмишу презентујући своје радове на бројним изложбама, којих је од оснивања Универзитета

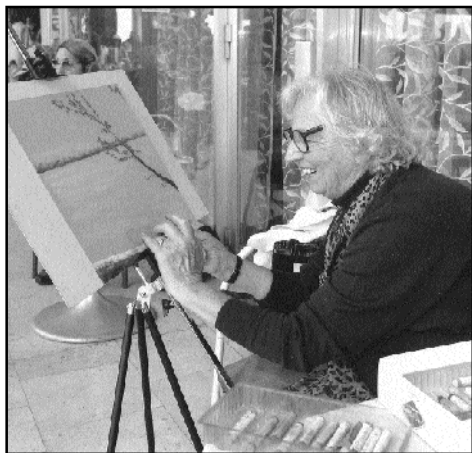
до данас било преко седамдесет. Резултати постигнути на реализацији овог Пројекта показују да су задаци и циљеви од којих се пошло у великој мери остварени и да се оправданом показала претпоставка да ова област образовања има своје специфичности које захтевају стручан приступ и израду једног новог, у пракси верификованог, образовног модела.

Искуства стечена у досадашњем раду указују да је неопходна адекватна припрема кадрова за рад са старима, специфична организација образовног рада, планови и програми прилагођени потребама, али и психофизичким способностима полазника ове узрасне категорије и др. Ипак, требало би рећи да су, углавном због недостатка шире друштвене подршке и материјалне помоћи, неке од почетних идеја остале нереализоване. Ту се, пре свега, мисли на израду и реализацију програма припреме за пензионисање и живот у трећем добу, спровођење истраживања о вези између образовања и квалитета живота у старости, обуку волонтера за рад у овој области, успостављање сарадње и размену искустава са сродним институцијама у свету, осмишљавање програма међугенерациске сарадње, формирање информативног и саветодавног центра за старе и др. Ослањање искључиво на ресурсе неколико

институција које организују програме Универзитета за треће доба, свакако није довољно да би се он даље развијао и богатио своју делатност.

Процес друштвених реформи, који је у нашој земљи започео пре неколико година, отворио је нове могућности за развој образовања људи у трећем животном добу. Развојни планови везани за реформе образовног система и друштвене бриге о старима крећу се у правцу приближавања европским стандардима у овим областима. Тиме ће се спречити њихова досадашња изолованост и немогућност да остваре своја права, која свакако укључују и потребу за образовањем.

KO SU POLAZNI CI UNI VERZI TETA ZA TREJE DOBA?

Једно од питања које заинтересовани често постављају јесте ко су полазници Универзитета за треће доба. Одговор на то питање добили смо на основу анализе попуњених пријава полазника уписаних у школску 2003/2004. годину на Универзитету за треће доба - НУ "Браћа Стаменковић". Треба поменути да смо одлуку о узорку донели и услед тога што нисмо имали прецизне податке за целу Мрежу универзитета за треће доба, мада очекујемо да се резултати везани за структуру полазника добијених на овом узорку подударају са збирним подацима везаним за целу мрежу. Анализирано је 230 пријава на основу којих смо добили податке о полу, годинама старости, нивоу образовања, као и податке о брачном стању и броју чланова домаћинства одабраног узорка. Поменути полазници похађали су наставу у оквиру следећих пет програма: сликарство, јога, енглески језик, пачворк и обука за рад на рачунару.

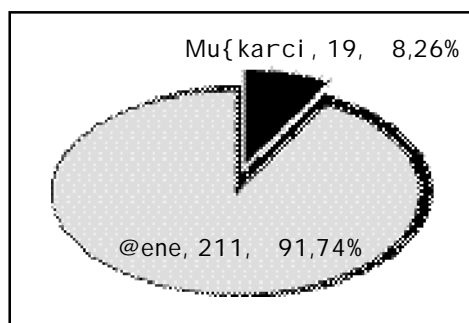
Што се пола тиче, полазници Универзитета за треће доба су углавном жене. Као што се може видети на следећем графикону (графикон бр. 1), међу анализираним полазницима има 211 жена, што износи читавих 91,73%.

Узроке за овакву слику полазника наравно не треба тражити у самој популацији становништва (иако је познато да жена заиста има више), већ се претпоставке о томе крећу од традиционалних схватања о улози жене у друштву до разлика које се јављају у самом менталитету полова.

Пензионисање свакако утиче на промену живота, па и потреба одраслих људи. Жене су по правилу више упућене на домаћинство у односу на мушкарце и више времена проводе у обављању кућних послова. Одласком у пензију оне се суочавају са вишком слободног времена и спремне су да то време искористе за образовање, док мушкарци, на супрот томе, вероватно већ имају формиране навике и начине коришћења слободног времена. Осим тога, неки претпостављају да се мушкарци више везују за своју професију и оно чиме су се бавили, те и у пензији

Графикон 1: полна структура полазника

покушавају да одрже контакт са својим бившим занимањем.

Практичари у овој области често наводе да су жене у том периоду живота много дружељубивије у односу на мушкарце, лакше склапају пријатељства, комуникативније су и спремније за успостављање нових контаката. Мушкарци који се уписују су често у почетку суздржани, а неколицина ту врсту задршке задржава до краја.

Што се разлика у полу и похађања појединих програма тиче, постоје програми који су искључиво "женски", као што су кројење, шивење, плетење, вез, пачворк и слично. На програмима као што су страни језици, сликарство и рекреација јавља се један до два мушкарца у групи. Нешто увећан број полазника мушког пола у односу на раније године условила је појава курсева и обука за рад на рачунару од 1998. године, за које оба пола показују исто интересовање.

На крају, треба рећи да подаци везани за пол не представљају никакву специфичност нашег Универзитета за треће доба у односу на европска и светска искуства. Изгледа да су жене те које генерално имају већу потребу да се укључују у његове програме. Међутим, оно што представља специфичност Универзитета за

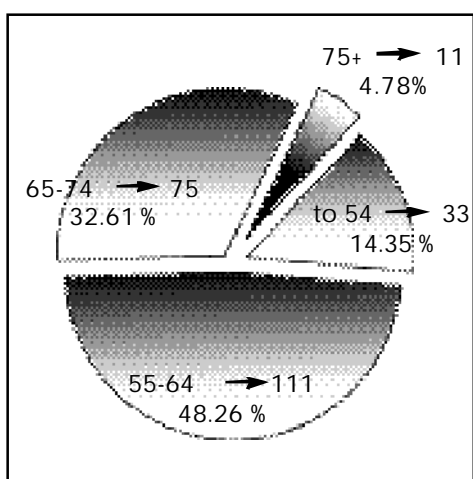

треће доба у нашој земљи у односу на друге јесте старосна структура полазника.

Шире прихваћени критеријум о томе шта "треће доба" подразумева јесте 65 и више година старости. Као што можемо видети у следећем приказу (графикон бр. 2) према наведеном критеријуму, а на основу анализираних пријава, само 76 полазника (37,39%) припада трећем добу. Узрок овакве слике старосне структуре је то што је граница која одређује "треће доба" спуштена, јер се као главни критеријум узима статус пензионера.

Оно што се такође може уочити из приказа јесте да највећи број полазника има између 55 и 64

Графикон 2: старосна структура полазника

године, а то заједно са онима који имају испод 54 чини далеко више од половине уписаних полазника (62,61%).

Разлога је свакако више, а најзначајнији је тај што се у нашој земљи последњих година људи прилично рано пензионишу услед ширих друштвених, економских и уопште транзиционих промена. Такође, на овај велики број пензионисаних лица утиче и велики број инвалидских пензионера.

Осим што је све више "младих" пензионера, други разлог великог броја полазника млађих од 65 година јесте и тај што је један од циљева постојања и активности Универзитета за треће доба вршење припреме за пензионисање. То значи да Универзитет за треће доба прихвата и уписује и појединце који су пред пензионисањем.

Приметан је и мали број оних који имају изнад 75 година. И за то постоји више разлога: они, вероватно имају веће здравствене проблеме, теже се одлучују да иду на удаљене локације углавном услед лошег превоза, а могуће је да имају мање поверење у себе и мању сигурност у своје способности за учење. Управо због ових разлога и овог дела популације пензионера велики значај има ширење Мреже универзитета за

треће доба, јер се он на тај начин територијално приближава појединцима и чини своје програме доступнијим. Потребно је свакако да прође још неко време од ширења мреже да бисмо били сигурни у тачност ове претпоставке.

Структура полазника с обзиром на ниво образовања приказана је у графикону бр. 3. Највећи број полазника чије смо пријаве анализирали поседује високо образовање (46,98%).

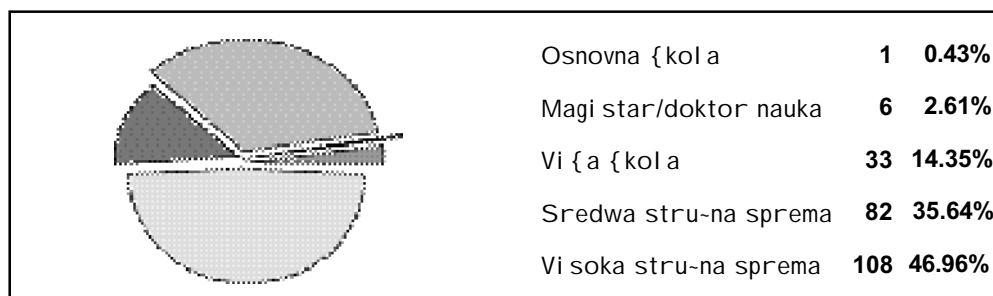
Уколико претпоставимо, а схватања многих аутора крећу се у том правцу, да ниво образовања утиче на партиципацију у образовним активностима, онда овај податак не чуди. У науци о васпитању и образовању одраслих преовладава схватање по коме они образованији имају развијеније образовне потребе, па се тако и лакше укључују у образовне програме. То објашњава и изразито мали број оних који имају завршену само основну школу. Међутим, мало је и оних са вишим

академским нивоима (2,61%). Претпостављамо да се они у већој мери посвећују професији и да то испуњава њихово време и задовољава њихова интересовања, а врло је вероватно да су они навикли на самостални рад и самообразовање. Не тако мали број оних са средњим образовањем оцењујемо врло позитивно јер би то у складу са претходним значило да постоје снажни мотиви за укључивањем у образовне програме и да ниво образовања не представља никакву препреку у том смислу када је у питању ова категорија полазника.

Подаци везани за брачно стање и број чланова домаћинства говоре против претпоставке да се припадници трећег доба укључују у програме Универзитета за треће доба услед осећања усамљености.

Као што се може видети у графикону бр. 4 више од половине

Графикон 3: ниво образовања полазника

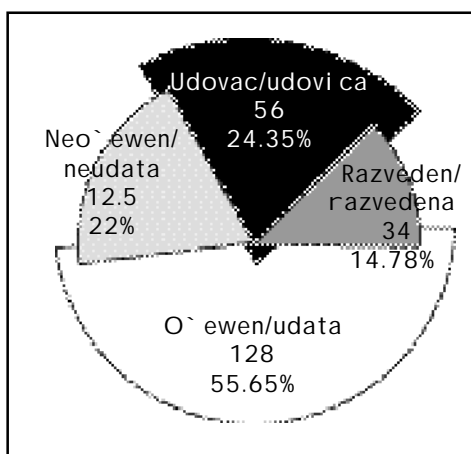

полазника обухваћених овом анализом је тренутно у браку (55,65%), док подаци о броју чланова домаћинства (графикон бр.5) показују да их је само 25,22% који живе сами. Свакако, продубљеније трагање за мотивима би дало праву слику о разлозима због којих полазници долазе на Универзитет и похађају његове програме.

Но без обзира на то који су мотиви уписа на Универзитет неминовно је да ће полазника бити све више обзиром на пораст броја старих, популаризацију образовања одраслих и чињеницу да у пензију пристижу све образованији појединци. Све више ће бити оних који након одласка у пензију осете потребу за стицањем нових знања и вештина. На тај начин они се

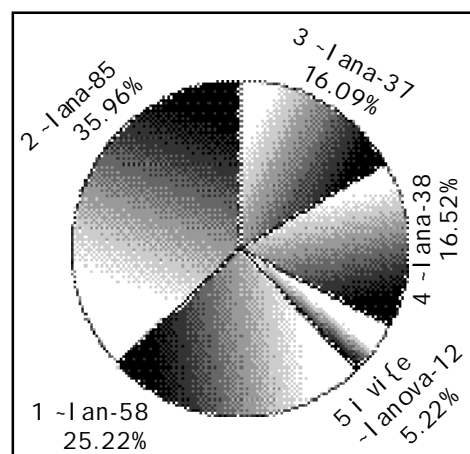
Графикон 4: брачни статус полазника

одлучују да очувају независност, повећају самопоуздање, развијају своје способности, остварују социјалне контакте, остваре нова познанства и стекну нове пријатеље. Тако, одлука да се образују старијим генерацијама омогућава да иду у корак са осталом популацијом и да се без обзира на своје године укључују у друштвене токове, што њиховом животу даје пунији смисао.

Тамара Николић
Стручни сарадник за образовање на Универзитету за треће доба

Графикон 5: број чланова домаћинства полазника

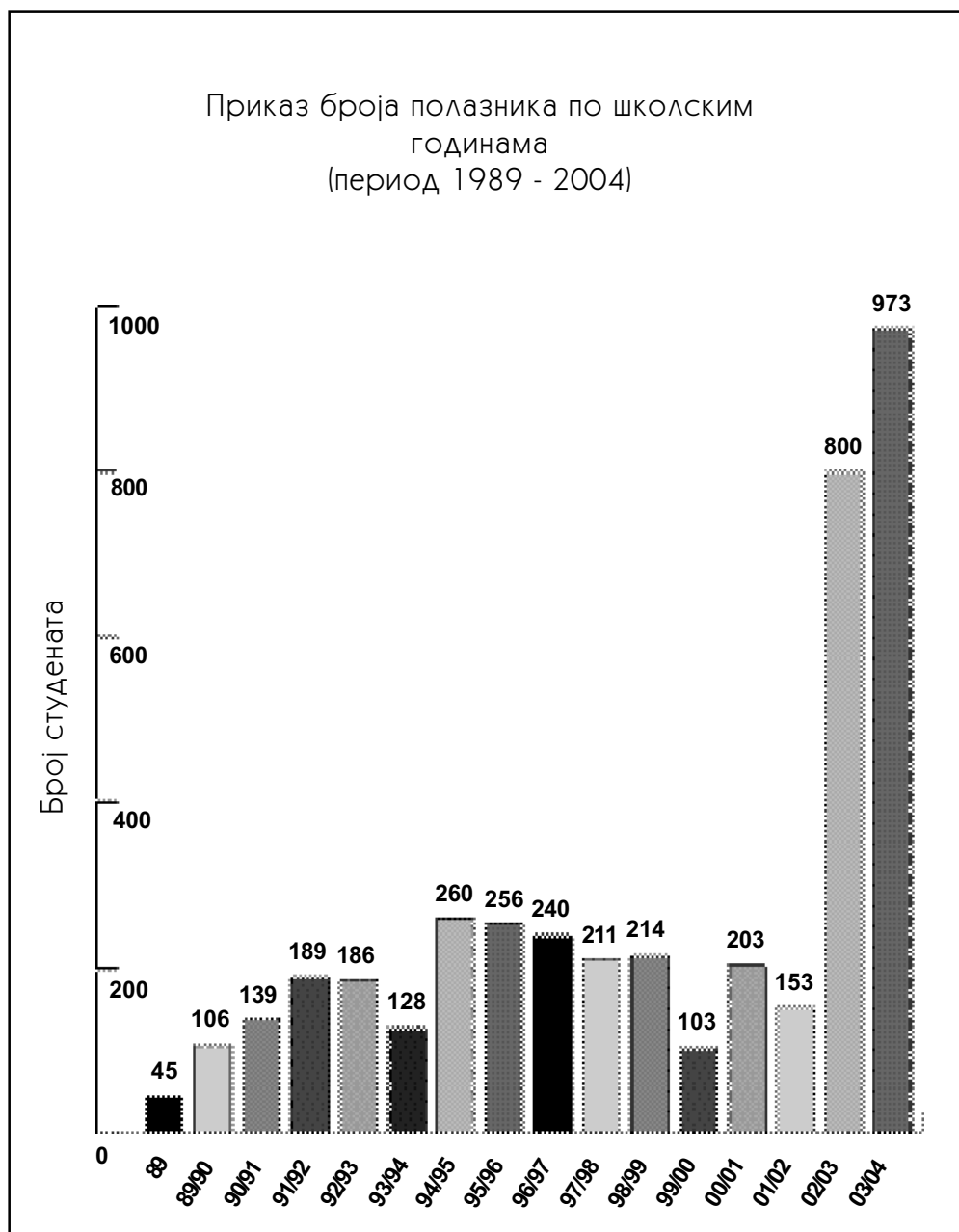
MRE@A UNI VERZI TETA ZA TRE]E DOBA

Универзитет за треће доба је од самог оснивања сарађивао са бројним културно-образовним институцијама, као и институцијама социјалне заштите, и то не само у Београду, већ у читавој земљи. У више наврата чињени су покушаји да се његови програми реализују у некима од њих, али без већег успеха.

Почетком 2002.године Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета, у сарадњи са Друштвом за образовање одраслих, покренуо је нови пројекат под називом "Ширење мреже Универзитета за треће доба". Носилац овог пројекта је НУ "Браћа Стаменковић" који, као један од оснивача Универзитета за треће доба, има богато искуство и вредне резултате у овој области. За партнере су одабране следеће институције: НУ"Божидар Аџија", "Ђуро Салај", А.Д., КОЦ "Чукарица", "Новосадски отворени универзитет", НУ"Павле Стојковић" из Ниша и Геронтолошки центар у Вршцу. Оне су показале спремност да своју програмску понуду и професионални рад у области образовања одраслих обогате једним потпуно новим садржајем и новом врстом полазника "људима трећег животног доба". Геронтолошки центар у Вршцу

укључен је у Пројекат ширења мреже Универзитета за треће доба са циљем да се институције социјалне заштите отворе ка средини у којој егзистирају и да организују разноврсне програме за све заинтересоване припаднике трећег доба, а не само за своје кориснике. У првој фази пројекта организована је обука кадрова који су се припремали за реализацију програма Универзитета за треће доба у наведеним институцијама, кроз тренинг, хоспитовање и студијске посете Универзитету за треће доба у оквиру НУ "Браћа Стаменковић". Такође, организован је и једнодневни семинар у циљу што детаљнијег информисања свих учесника Мреже о активностима неопходним приликом конституисања Универзитета за треће доба. Обука кадрова за рад у овој, по много чему специфичној области образовања, представља један од најзначајнијих ефеката ширења Мреже Универзитета за треће доба, будући да је управо недостатак адекватно припремљених кадрова представљао једну од основних препрека за њен даљи развој.

У другој фази Пројекта снимљено је стање у институцијама које су одабране за партнере и то у погледу просторних, кадровских, материјалних и других капацитета. Након увида у постојеће могућности од јесени 2002.године

кренуло се у заједничку медијску кампању и промовисање Мреже Универзитета за треће доба, као и формирање првих образовних група и реализацију наставе. Све активности Мреже биле су координисане, а београдски партнери су реализовали велики број заједничких програма, као и размену полазника.

Резултати постигнути на овом Пројекту премашили су сва почетна очекивања. Анализа података добијених у току последње две школске године показује да је ширење Мреже Универзитета за треће доба довело до значајног повећања укупног броја полазника, што веома сликовито илуструје Графикон бр.1. Такође, програмска понуда Универзитета за треће доба обогаћена је садржајима који раније нису били реализовани (нпр. школа плеса, керамичка радионица, курс масаже, аранжирање цвећа, историја театра и глума и др.), што је и био један од циљева покретања овог Пројекта. Ширење Мреже Универзитета за треће доба омогућило је и побољшање услова за организовање тзв. заједничких програма, јер су проширени просторни капацитети, кадровски потенцијали, материјалне могућности и сл. Будући да је у НУ“Павле Стојковић“ дошло до осипања полазника и да нису створени сви неопходни предуслови за даљу реализацију овог Пројекта, овај партнер није више у

Мрежи Универзитета за треће доба . Од школске 2004/2005 године нови партнер је постао Раднички универзитет у Смедереву. Требало би истаћи да интересовање за укључивање у Мрежу Универзитета за треће доба постоји у различитим срединама : Суботици, Зрењанину, Крагујевцу, Бору, Ужицу, Милановцу, Лесковцу, Подгорици и др. Такође, и многе институције и организације из Београда показују спремност да сарађују са Универзитетом за треће доба и да се укључе у његову Мрежу. Сасвим је сигурно да ће се она временом и даље ширити и богатити, што и јесте један од приоритетних развојних планова Универзитета за треће доба.

Светлана Живанић

Координатор Мреже Универзитета

MRE@A UNI VERZI TETA ZA TRE]E
DOBA

KOC " ^ukarica"

11000 Београд, Тургењевљева 5
тел.:+ 381 11 3552 - 678
e-mail: koc.cuk@infosky.net
контакт особа:
Ирена Латас и Милутин Шошкић

NU "Bra}a Stamenkovi }",
HDP

11000 Београд, Мирополита Петра 8
тел/факс: + 381 11 763 -250
e-mail: u3d@infosky.net
контакт особа:
Светлана Живанић и Тамара Николић

Novosadski otvoreni
univerzitet

21000 Нови Сад, Радничка 20
тел.: + 381 21 521 - 822
e-mail: nsopenun@eunet.yu
контакт особа:
Мирко Каракаш

"uro Salaj", A.D.

11000 Београд, Немањина 28
тел.:+ 381 11 3619 - 273
e-mail: salaj@infosky.net
контакт особа:
Љиљана Несторовић и Добрила Бајић

Gerontolo{ki centar u
Vr{cu

26300 Вршац, Балканска б.б.
тел.:+ 381 13 823 - 446
e-mail: gcvrsac@hemo.net
контакт особа:
Сава Барачков и Верица Јованић

NU "Bo`idar Ayija"

11000 Београд, Божидара Ације 3
тел.:+ 381 11 3443 - 446
e-mail: badzia@tehnicom.net
контакт особа:
Жаклина Боговац

RU "Smederevo"

11300 Смедерево, Карађорђева бр.4
тел.:+ 381 26 222 - 563
e-mail: rusmederevo@yahoo.com
контакт особа:
Јасна Стојановић

[I ROM OTVORENA VRATA UNI VERZI TETU ZA TRE]E DOBA

Геронтолошки центар у Вршцу је најмлађа установа социјалне заштите у нашој земљи, основана 1999.године. Са пријемом нових корисника отпочела је 2000.године, са наменом смештаја, исхране, здравствене заштите и неге, као и других активности у оквиру слободног времена (рекреативних, окупационих и културно-забавних) за старе и пензионере.

У току 2002.године у сарадњи са Друштвом за образовање одраслих из Београда и уз колегијалну помоћ свих партнера, а

посебно НУ"Браћа Стаменковић", као носиоца Пројекта, Геронтолошки центар у Вршцу се укључио у Пројекат "Ширење мреже Универзитета за треће доба". Без обзира на мноштво проблема који су пратили почетак нашег рада, а неки су присутни и данас (нерешена законска регулатива и др.), Универзитет за треће доба при Геронтолошком центру у Вршцу је својим радом већ сада препознатљив не само у нашој средини, већ и шире. Високо стручан и професионалан рад наших сарадника, предходно едукованих од радника Геронтолошког центра за рад са старима и пензионерима, задовољство полазника

различitih grupa, broj korisnika, kao i sugrađana uključenih u zadovoljavanje različitih neegzistencijalnih potreba i interesovanja, pokazatelji su našeg dosadašnjeg rada. Ove bi trebalo dodati i učešće ustanove u okviru Drugog festivala obrazovanja odraslih, a prošle godine organizovanje Trećeg festivala na nivou regije (opštine Kovachića, Plandište, Alibuнар, Bela Crkva и Vršac) uz učešće velikog broja različitih organizacija, ustanova и удружења, brojnost приказаних образовних садржаја и огромно задовољство како учесника, тако и особа које су припремале фестивалска дешавања. Све то је утицало да се о нашој установи,

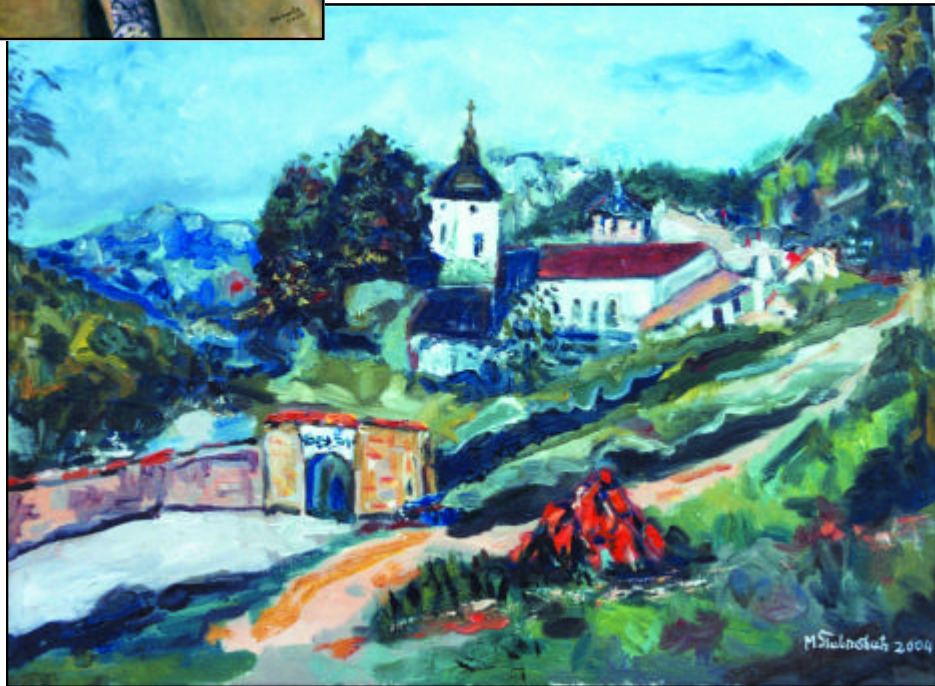
као и струци говори афирмативно, а свакако и да се скрене пажња јавности да стари и пензионери нису маргинализована група, као и да њихове потребе нису само и искључиво егзистенцијалне природе.

Поред наведених нису занемарљиви и други ефекти досадаšnjeg рада Универзитета за треће доба при Геронтолошком центру, а који се односе на подизање свеукупног квалитета живљења особа треће животне доби: усвојена - проширена знања и њихова употребна вредност, задовољење психолошких и емоционалних потреба и др.

Искрено се надамо да ће изменом законодавства у области социјалне заштите, већим материјалним улагањима, као и одговарајућом стандардизацијом Универзитет за треће доба наћи своје место и у другим срединама, на задовољство, пре свега, старих и пензионера.

Геронтолошки центар у Вршцу ће у наредном периоду радити на још квалитетнијем раду Универзитета за треће доба, на сталном ширењу постојећих група "наравно, полазећи од потреба и интересовања најстарије популације наше средине.

*Сава Барачков
радни терапеут Геронтолошког
центра*

Књига Проф. др Душана Савићевића "Учење и старење" бави се бројним феноменима који се, директно или индиректно, одражавају на процесе учења и старења и њихове међусобне релације.

Друштво за образовање одраслих је, поводом јубилеја Универзитета за треће доба, организовало промоцију ове књиге, у децембру 2004.године.

Од 7.01.2005.године Друштво за образовање одраслих и Мрежа Универзитета за треће доба су постали "silent" партнер на PEFETE Пројекту.

I Z TRE]EG DOBA U NOVO DOBA

Упркос чињеници да је компјутерска писменост, тј. обука за рад на рачунарима чинила саставни део програмске понуде Универзитета за треће доба од његовог оснивања, интересовање за овај програм готово да није ни постојало. Покушаји његовог промовисања; позивање на добре резултате постигнуте на овом програму у другим срединама; настојања да се превазиђу предрасуде и отпори према рачунарима, нису дали значајније ефекте. Једноставно, највећи број људи у трећем добу није желео ни да покуша, сматрајући “да је то за младе”, “да њима то више не треба”, “да су читавог живота живели без рачунара, па могу и убудуће”.

Процес дубоке друштвене кризе, који је захватио нашу земљу почетком деведесетих година, поред осталог довео је и до једног веома израженог феномена, а то је одлазак великог броја младих људи у иностранство. Њихови родитељи, већином у тзв. трећем добу, желећи да са њима комуницирају на најбржи, најједноставнији и најјефтинији начин, почели су да се интересују за Интернет обуку. Међутим, све до покретања пројекта “Седи Веб” (Gray Web) не може се говорити о значајнијим резултатима постигнутим на овом програму.

Пројекат “Gray Web” реализован је кроз сарадњу Radi ja B92 i Fonda za otvoreno dru{ tvo (који су обезбедили адекватно опремљену Интернет учионицу у Америчком културном центру и обучене инструкторе) и Uni verzi teta za tre]e doba (чији стручни сарадници, Ирина Семјонов и Светлана Живанић, су били задужени за обуку предавача за рад са старијим особама, као и за прикупљање полазника, формирање група и непосредно праћење постигнутих резултата). Пројекат је реализован у периоду од фебруара до августа 1998. године и за то време је кроз обуку прошло преко 150 полазника, од чега су трећину чинили чланови Универзитета за треће доба.

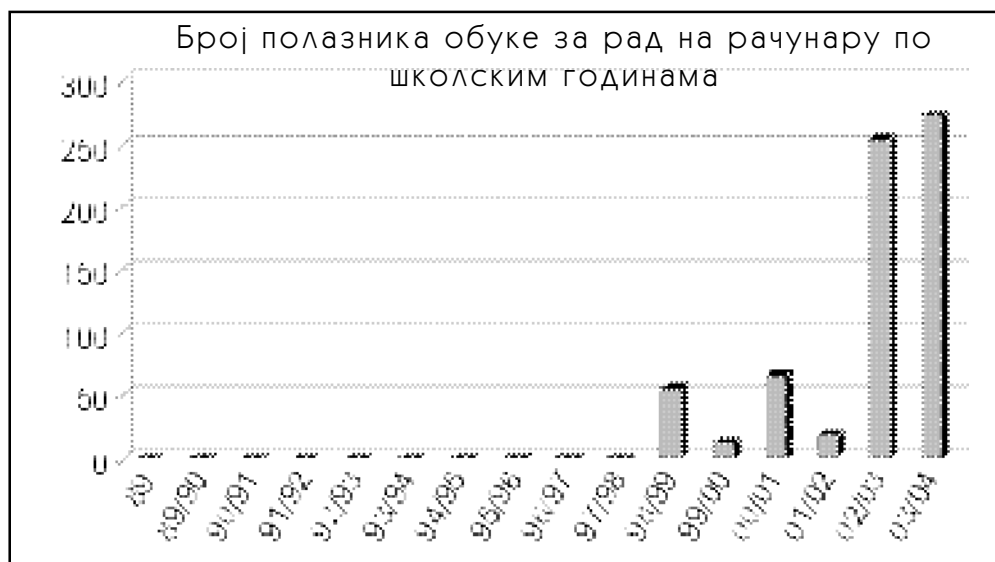
Требало би нагласити да су пензионери у потпуности прихватили Интернет као нови вид комуникације, као и да није било никаквих тешкоћа у савладавању неопходних вештина и знања. Такође, показало се да је већина њих заинтересована и за додатну, ширу обуку, што је и иницирало покретање друге фазе Пројекта, чији је циљ био отварање Интернет учионице намењене искључиво пензионерима. У оквиру ње би се, у складу са њиховим потребама, организовале различите програмске активности из ове области.

Први корак у остваривање друге фазе Пројекта био је набавка и инсталирање опреме и софтвера за Интернет учионицу, која је смештена у оквиру НУ“Браћа Стаменковић“, где су се реализовали и сви остали програми Универзитета за треће доба. Након тога, од септембра 1998. године уследила је обука оператера за рад у Интернет учионици. Дванаест пензионера, који су прошли основну обуку, одабрани су на основу процене инструктора и координатора рада, као и личног интересовања. Обука за оператере је трајала три недеље, а након тога су пензионери прво у пару са млађим инструкторима, а затим и самостално радили на обучавању нових сениора.

Отварање Интернет учионице намењене искључиво пензионерима довело је до значајног пораста интересовања не само за Интернет, него и за друге врсте обуке, пре свега за **Windows** и **Word**. Требало би рећи и то да је учионица била отворена 10 сати дневно и да је онима који немају властити рачунар, пружала могућност да, уз помоћ инструктора, практично примене усвојена знања.

На жалост, пожар који је крајем 1999. године захватио просторије НУ“Браћа Стаменковић“ у потпуности је оштетио опрему и онемогућио даљи рад ове учионице, која ни до данашњег дана није реновирана.

Интересовање пензионера за компјутерско описмењавање, покренуто овим Пројектом, условило је да су обуке за рад на рачунарима један од програма који данас привлачи највећу пажњу и окупља највећи број полазника у свим институцијама Мреже Универзитета за треће доба.

Господин Љуба Јаковљевић, један од оператера Интернет учионице, одушевљен пројектом “Gray Web” рекао је да су, захваљујући њему, многи пензионери из трећег стигли у ново доба.

UTI SCI SA KURSA ENGLSKOG JEZIKA

Када сам одлучила да упишем Универзитет за треће доба, моји разлози су били сасвим практичне природе - да научим енглески језик. Међутим, током годину дана моја очекивања су се претворила у право одушевљење. Време које проведем на часовима је велико задовољство. Пријатна атмосфера, веома компактна група, лепо дружење...

Посебно желим да истакнем професионалан и изнад свега стрпљив рад наше професорке, госпође Анђелке Пејчић. Она, захваљујући свом искуству, чини да часови буду право задовољство и интелектуална сатисфакција. За све нас у групи то је, чини ми се веома важно за наше године у трећем добу.

На крају да не заборавим важну ствар!!!

Посебну чар имају паузе, када пијемо кафу и ћаскамо, тако да је то све много више него само учење језика.

*Светлана Стокић
полазник курса енглеског језика*

**NARODNI UNI VERZI TET
“BO@I DAR AYI JA“ NE[TO
DRUGA^I JI**

Колико је живот леп и увек пун нових изазова показује програм Универзитета за треће доба.

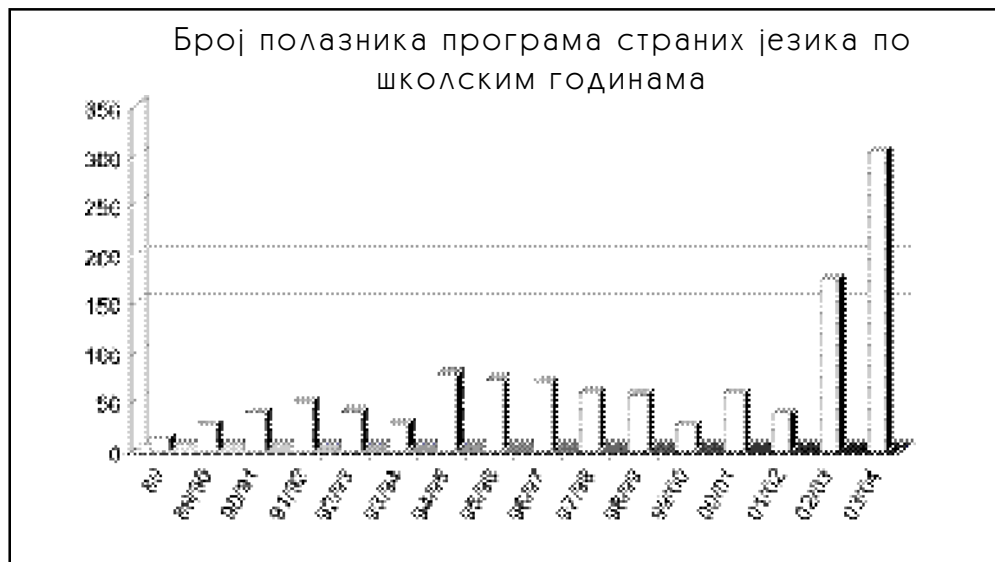
Оно што је аутентична вредност и лепота чини нашу комуникацију незаборавном. Наравно, мислим на све нас. И очекујем да нам се придружите.

Оно што сте увек желели, да своје скривене или јавне љубави остварите, сада можете. Задовољство је бити са вама. Ви чините овај Пројекат узбудљивим: сликате, рецитуете, певате, свирате, глумите, учите

језике, путовањем откривате нове пределе и културе.

А где смо ми ту ?
Универзитет за треће доба и ја, смо ту да будемо заједно, да вас подржимо и да не дозволимо да станете...

*Анкица Пољаков
ментор програма за стране језике*

[TA JE TAI - ^I - ^UAN?

Таи-чи-чуан је један од најфинијих производа кинеске културе. Он је јединствена и универзална вештина која доводи до дубинске релаксације ума и тела.

Покрети таи-чија су лагани и без снаге, синхронизовани са природним дисањем. У лаганим природним покретима покрећу се сви мишићи, зглобови и тетиве, унутрашњи органи, путеви крви и виталне енергије. Покретима се стимулишу све акупунктурне тачке. Није потребна снага и брзина па је тако ова вештина доступна свима, старима и младима, женама и мушкарцима, здравима и болеснима.

Позитиван учинак ове вештине: јача кости и зглобове, покретљивост тетива и мишића, регулише функције нервног система, отклања стрес и блокаде из тела, јача имунолошки систем.

Дисање у таи-чију је природно, лагано и дубоко, у хармонији са покретима који се надовезују један на други. При вежбању таи-чуана човек осећа радост и јединство са природом.

Таи-чи-чуан је одлична вежба рекреације за старије људе која их може заштитити од неактивности и проблема које доноси старост. Пре самог вежбања форме - низа

вежби које скраћено називамо таи-чи - радимо врло одређене вежбе истезања и откривања енергетских канала, такозваних меридијана. То је комплекс вежби које помажу загревању тела и постизању концентрације. Постоје још вежбе које се изводе ментално, вежбе дисања, истезања зглобова и отварање енергетских канала, вежбе само-масаже, које све служе побољшавању протока виталне енергије.

За таи-чи не треба имати увежбане мишиће нити посебну менталну кондицију. Потребна је одлука да се мало времена посвети себи и своме здрављу. Важно је вежбању приступити отворено и са љубављу и тада је могуће прихватити другачији, природни начин живота.

Моје десетогодишње искуство: зауставила сам болест. Имам артритис у оба колена, висок крвни притисак, ангину пекторис. Имам 66 година, осећам се младо, пуна позитивне енергије и здраво, а то могу да кажем и за моје вежбаче.

Ово су нека искуства полазница програма Таи-чи-чуан:

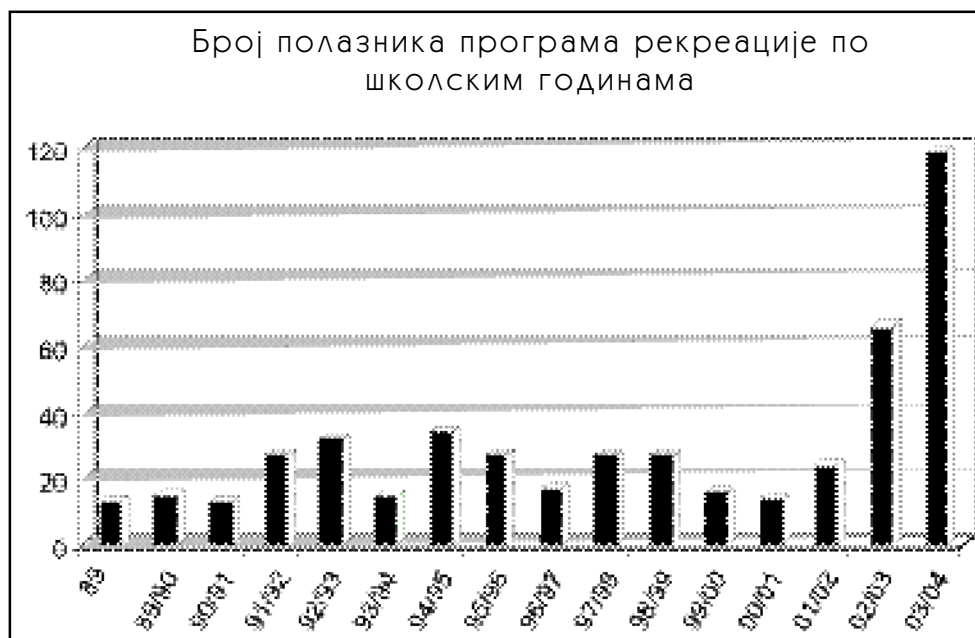
“Веселија сам. Не прође ниједан час, а да се не смејемо. Помаже ми да развијем бољи и дубљи однос према средини, окружењу, а посебно према природи.“
Бранка Букумировић

“Постигла сам унутрашњи мир, а у физичком смислу сам достигла циљ.“
Живка

“Болови који су били веома јаки постали су подношљиви.“
Драгојла

“Има нечег стваралачког у њему, кореографије. Осећа се тај стваралачки моменат“
Мирјана Бајић

Јелисавета Мићуновић
Инструктор таи-чија

ЈОГА

Јога је учење о телу, духу и уму настало на тлу старе Индије, а затим пренето и у остале делове света. Код нас је стигла у прошлом веку и представљала је право откриће.

За тело здравље је услов опстанка, али и његово природно стање. Природа чини све да одржи здравље и врсту и ако поштујемо њене законе имамо велике шансе да до дубоке старости стигнемо доброг здравља. "Природа никада није хтела да се човек одвоји од свог тела пре дубоке старости. Када би се свако

придржавао закона природе од свог детињства, уместо да стално ради против њих, смрт услед болести у младости или зрелом добу била би исто тако ретка као и смрт настала несрећним случајем" каже чувени јоги **Ramacarka**. Јога дакле, тврди да смо сами узроковали наше болести и да смо дужни да излечимо своје злоупотребљено тело. Наиме, ми смо дужни да будемо здрави и да старимо здрави; болестан човек је терет и себи и околини и друштву. Јога нуди пут ка потпуном здрављу, а могу је практиковати сви узрасти, оба пола, болесни и здрави, дебели и витки, једном речју баш

сви. Пут ка оздрављењу може почети овладавањем умом или овладавањем телом или ... Има много путева. У нашим крајевима широко је прихваћено да најпре треба овладати телом. Таква варијанта јоге позната је као хата јога.

Хата јога има три велика сегмента: положаје тела, контролу дисања и усмеравање свести. Сегменти су међусобно чврсто повезани и не могу се практиковати одвојено.

Уколико се дисциплиновано придржава упутства и редовно ради постижу се изузетно добри резултати у најдубљој старости и код најтежих болести. Због оваквих резултата у многим врхунским здравственим центрима истражују се ефекти јоге. Широко је познат њен благотворан утицај на коштано зглобни систем, кардиоваскуларни, нервни, ендокрини и др. Јога се широко примењује у терапији, превентиви (за очување здравља и побољшање квалитета живота).

Искуства полазника Универзитета за треће доба управо потврђују наведене могућности јоге.

Емилија Павловић, инструктор јоге

ЗА[ТО VE@ВАМ ЈОГУ ???

“У почетку два, а убрзо затим и три пута недељно по сат и по вежби, учинили су да се осећам новом особом - живљом, виталнијом, здравијом, са много више волје за рад и пријатнијом према околини. Била сам депресивна, безвољна, често нерасположена. Јогу вежбам нешто више од годину дана и просто више не могу да замислим живот без вежбања... Препоручујем сваком ко може, без обзира на године, да се бави јогом и лично се увери колико је корисна за психичко и физичко здравље.“

Љиљана Димитријевић, 72 године

“Ја још увек не припадам трећем добу, мада сам врло, врло близу. Дошла сам сасвим случајно, добивши бесплатан курс. Толико ме је јога освојила да не пропуштам скоро ни један час... жене које самном вежбају долазе дуже од мене и кад год их погледам како божанствено могу да ураде и најтеже вежбе осећам се задовољно, јер ми то улива наду да не радим узалудан посао. Да ме чека лепа будућност.“

Драгица Ранковић, 53 године

“ Оно што је било право открићење за мене и због чега често зажалим што раније нисам открила јогу (

почела sam sa 46, a upražnjavam je dvanaest godina) je opšta promena u mom mentalnom statusu. Naravno, nisam se zadržala samo na fizičkim vežbama, ponešto sam saznala i iz literature, ali je pravi preokret nastao kada sam krenula organizovano da vežbam, naročito pri Univerzitetu za treće doba. Stručnim vođenjem kroz položaje (asane) uz upražnjavanje i drugih vidova joge (disanje, opuštaње) naslutila sam koliki je rezervoar neiskorišćene energije u nama i koliko možemo, uz pomoć joge, sami da popravimo kvalitet života.“

Љиљана Рацковић, 58 година

“ Када sam у станју тешке физичке и психичке кризе дошла на први час јоге, знала sam да је то права ствар. Ту sam нашла себе, свом телу здравље, а да не помињем психичко растерећење. Вежбе прилагођене нашим годинама једноставно су фантастичне...”

Вера Станковић, 65 година

“ Јога ми је изгледала сувише статична, али испоставило се да су вежбе пуне унутрашње динамике. Уз асистенцију и несебичну бригу инструкторке Емилије Павловић, већ после три месеца осећала sam се пуно боље. Покрети су ми младалачкији, без већих проблема

чучнем и подигнем се. Задовољна sam како из часа у час све више напредујем. Вежбе су прилагођене нашим годинама и нашим бољкама. У току часа загрејемо и размрдамо сваки мишић, зглоб. Учимо како да правилно дишемо, како да успоставимо самоконтролу тела и духа. .. Јога ми је омогућила да се осећам виталније, а самим тим и срећније.

Мирјана Гледић, 62 године

“Како Јогу вежбам већ више од десет година, морам признати да сам постала зависна и да ми то веома прија. Почела sam да вежбам са врло неугодним боловима, који су временом престали. Стекла sam кондицију коју nisam имала, навика да вежбам и упознала нове пријатеље ... “

Мирјана Уторник, 69 година

OD PRVE KRPI CE DO UMETNI ^KE RADI ONI CE

У време када сам дипломирала на Одсеку ентеријера Академије примењених уметности ни слутила нисам да ћу се, једног дана, бавити едукацијом одраслих.

Посветила сам се својој струци, радећи нацрте за ентеријере, намештај, амбалажу, одећу, предмете за свакодневну употребу, а дуго година сам била запослена и као дизајнер накита.

Пачворк технику сам савладала из радозналости, самообразујући се. Врло брзо, пошто сам стекла елементарна знања, закључила сам да ми овај уметнички занат, код нас недовољно познат, даје могућности да своје замисли сама изведем, да ми за тај посао не треба много простора, нити скупих тканина, напротив, најчешће су моји пачворк радови били начињени од одбачене *jeans* одеће. Временом сам своје радове почела јавно приказивати на изложбама Удружења ликовних уметника примењених уметности. Неки од њих се налазе у збирци текстила Музеја примењених уметности.

Пре пет година добила сам позив из Крагујевца (града у коме су изненада многи изгубили посао) да групи жена средње животне доби одржим тромесечни течај пачворка. Циљ је био оспособити

их за самосталну креативну делатност која би им, зависно од њихове занатске умешности и комерцијалне домишљатости, омогућила стицање додатних прихода.

Резултати су били охрабрујући што ме је подстакло да у Београду потражим кућу која се бави образовањем одраслих и која би прихватила мој програм обуке пачворк технике.

Био је то Универзитет за треће доба НУ "Браћа Стаменковић", а госпође Светлана Живанић и Ирина Семјонов, уреднице програма, на моју срећу, радо су прихватиле понуђени план и програм обуке пачворка почетног нивоа. У целу замисао веома су веровале и давале ми изузетну подршку.

Но, како то обично бива, почетак је био тежак. Априла 2002. за прву групу, пријавило се само пет полазница. Све су биле "младе" пензионерке. Почеле смо рад у лепо уређеној радионици, добиле сву неопходну опрему, што подразумева да смо имале и онолико машина колико је било полазница.

Већ са том првом групом стекла сам, неочекивано, позитивно искуство. Све су биле изузетно вредне, жељне да што више науче на часу, веома много су вежбале

код kuće, donosile te prve, početničke radove i kao deca se radovale svakom uspehu i pohvali. Ono što je mene kao nastavnika posebno stimulisalo da im pružim što više mogu, jeste to što, sem što su sve vredno radile, one su funkcionisale kao jedan tim u коме nije bilo žeље za individualnim isticaњem. Naprotiv, svaka se radovala uspehu ostalih kao sopstvenom. Razmeњivale su informacije где se šta od pribora i materijala може naći po povolјnoj ceni, pozajmlјivale retke stručne časopise do kojih se tada teško dolazilo. Ukratko, žeља i cilj bili su im da zajednički što bolje savладају predviђeni program. Nisu se zadovolјile elementarnim znanјem, желele su da nauče više što nas je навело da napravimo program za виши течај. Vremenom, број полазница се

повећавао тако да смо септембра 2004. имали уписане три почетне и једну вишу групу. Нове полазнице су о течајевима пачворка више сазнавале посећујући наше изложбе и пратећи информације о раду Универзитета за треће доба кроз медије (писане и електронске), захваљујући којима смо добијали неопходну јавну подршку и популарност.

Током шест уписних циклуса почетну обуку је завршило око педесет полазница. Један мањи део (приближно трећина) похађа и виши курс. Интересовање за даље усавршавање једног броја њих постоји тако да планирамо да од октобра 2005. у програм уведемо и трећи ниво обуке пачворка.

Мањи број полазница има завршену средњу школу, а већина

вишу школу или факултет. Углавном су пензионерке, мањи број је у години пред пензијом, а најмање је оних које су остале без посла пред крај радног века. Уочила сам да се добар део њих бавио неким другим ручним радом (шивењем, плетењем, кукичањем, ткањем, сликањем на свили...), мада је било и оних које уопште нису знале ништа од тога -чак ни да шију. Заједничко свима била је жеља да науче једну вештину која није део нашег традиционалног занатског наслеђа, мада је веома популарна у целом свету, а уз помоћ које ће на посебан начин моћи развити сопствену креативност. Већина их је већ на почетним часовима показивала добар осећај за композицију и

слагање боја, што се код дама њихових професија није могло увек очекивати.

Мотиви због којих су одабрале да похађају течај пачворка различити су и, поједностављено, могли би се сврстати у неколико група: Не желе да, одласком у пензију, остатак живота проведу бавећи се само кућним пословима и опслужујући чланове уже и шире породице. Њима таква перспектива тешко пада и желе да монотонију свакодневнице “разбију” неким креативним радом. Исти мотив имају и оне полазнице које су и доби непосредно пред пензијом. Многе се опредељују за учење у трећем добу зато што тада први пут у животу имају могућности да се баве нечим што су одувек желеле, а за шта, током радног века, нису имале времена. Од њих најчешће чујем овакву реченицу: “Целог живота сам се кретала између куће и посла, сада хоћу да урадим нешто само за себе.” Један део долази да би, савладавши нову вештину, могао правити украсне и употребне предмете или одећу за своје домаћинство или пријатеље, без жеље да стечено знање комерцијализују. Друге напротив, верују да ће им ова креативна вештина омогућити израду предмета који се релативно лако продају, што ће им донети додатни приход. Оне, углавном,

постигну тај циљ. Посебну групу чине особе чија су се деца “расула по свету” или оне које су изненада остале без посла. Све се налазе у некој врсти “вакуума” и часови пачворка испуњавају њихово слободно време креативним радом који их потпуно окупира и у великој мери “одвлачи од црних мисли. “Често сам од госпођа које спадају у ову групу чула реченице: “Ово ме је спасло одласка у Завод за ментално здравље” или: “Боље је да радим нешто овако, него да пијем бенсидине. “ Већина полазница има подршку породице, мада нажалост, има и оних које ту подршку немају па, због отпора у породици, доласке на часове реализују с великим напором. Њих је, на срећу, мањи број.

Мислим да је веома важно нагласити чињеницу да већина полазница долази на часове пачворка јер им то даје могућност за дружење у групи окупљеној око истих интересовања и циљева. Оне и после завршених курсева настављају да функционишу као целина, размењују искуства и савете, литературу и информације где се потребан прибор и тканине могу купити, долазе на Универзитет као у своју другу кућу, друже се са нама и, што је најважније, прихватају да учествују на заједничким изложбама чију

реализацију често самофинансирају. Од 2002. године учествовале су на изложбама у галеријама НУ “Браћа Стаменковић” и “Божидар Аџија”, имале су изузетно посећену и медијски запажену изложбу у галерији Етнографског музеја, “Манакова кућа”, 2004. године, а учествовале су на Берзи образовања одраслих 2002. и 2004. године, на Данима стваралаштва старијих 2003. године и на Регионалном фестивалу доживотног учења, одржаном у Скопљу 2003. године. Њихове следеће акције су: фебруара 2005. имаће сопствени штанд на 2.Међународном сајму текстила за кућу, а у септембру 2005. године имају заказану

изложбу у Галерији Етнографског музеја, на Студентском тргу у Београду.

За даме њихових година, све набројано показује да имају огромну радну енергију, да су добро организоване, солидарне и да су захваљујући томе оствариле импресивне резултате.

На крају, морам још нешто додати: будући да истовремено, на Академији лепих уметности радим са студентима прве године Одсека дизајн ентеријера и намештаја (предајем предмет *Материјали за обликовање ентеријера*) у прилици сам да поредим приступ раду и жељу за учењем младих од двадесетак година и дама трећег животног доба.

Поређења су на штету младих. Полазнице Универзитета за треће доба, без обзира на њихове поодмакле године, долазе на часове са, за мене често, неочекиваним полетом, срећне што раде то што раде, радују се сваком успеху - сопственом или својих колегиница - склапају пријатељства..., речју: делују физички и психички подмлађено, што за мене, као њиховог наставника, представља посебан стимуланс.

Ово је прича о мојим "ученицама" али уз њу морам додати и нешто о себи: и ја сам у трећем добу и часови на Универзитету за треће доба за мене

су поједнако важни као и за њих и испуњавају ме срећом и радошћу као и њих. Оне су срећне што уче, а ја се радујем што имам коме пренети знање и искуство које сам годинама стицала.

Горјана Ајзинберг
руководилац уметничке радионице пачворка

* Пачворк је веома стара текстилна техника која се изводи спајањем (руком или шиваћом машином) комадића тканина различитих величина, облика, боја, дезена и текстура у већу целину. Овим поступком могу се начинити веома разноврсни одевни као и украсни и употребни предмети за ентеријер.

GODI NE NA[EG @I VOTA

Животни циклус, у својој бесконачној разноликости, у својим физичким, психичким, социјалним амплитудама, чини се дефинитивно омеђен својим почетком и крајем - универзалним и непромењивим чињеницама. Да ли је то заиста тако, да ли су почетак и крај заиста ту, и такви каквим их разумемо, да ли је тај циклус круг, или просто праволинијско кретање, када заиста одлазимо и куда- на та питања одговора нема, или су шути, једностранно-принудан избор очајника... Прихватајући најједноставније, конформистичке одговоре, бирамо да се крећемо у стереотипима, да не доводимо у сумњу општеприхваћене шеме, да и

Овај текст је преузет из каталога изложбе пачворка-радова полазника уметничке радионице Универзитета за треће доба која је отворена 3. септембра 2004. године

сами уђемо у Прокрустову постељу биолошког детерминизма.

Пуштамо да нас подрива сумња у сопствене снаге и могућности, да свој живот видимо као опадајући талас, да свој развој и његове узлете тумачимо као грчевито хватање за сламке и трошимо време на носталгично призивање илузије прошлог времена, младости увек лепше у сећању, него у стварности, на прижељкивање моћи које нисмо ни имали... А неки живот је увек ту, уз нас, нека врата су увек отворена, негде или неком увек можемо бити корисни, лепо, мудри, нови...

Та изломљена, неправилна и непредвидљива линија нашег живота не даје нам право да се са извесношћу радујемо, нити да стрепимо, без сигурности обећава, крезубо прети, показује стално хиљаде лица, за која никада нисмо сигурни које ће бити наше. Стереотипи мало помажу када треба један, дат и задат живот, разумети и кормиларити њиме. Младост и старост су корисне категорије, али служе само за оријентацију. Не говоре ништа о судбини, не кажу ништа о квалитету, не носе садржину са собом, не остављају места за Личност. Пружају извесност лажног знања и -мере... Мере нас несумњивим и једнозначним критеријумима и пружају некорисна

сазнања. Кажу нам да младост боље чује, брже трчи, има мање бора, јачи имунитет, осваја више олимпијских медаља, лакше налази посао... Ове категорије које трагају претежно за карактеристикама биофизичког развоја, мало говоре о искуству, о знању, испуњености, о снази да се издржи оно што се не може променити, храбрости да се мења оно што се може променити, мудрости да се то двоје разликује. Нема јасних мерила за све оно што старост може да нам омогући, ако је не чекамо као казну, већ као другачију могућност "разумевање и прихватање себе, налажење смисла, умеће живљења, увиђање лепоте и уживање у малим стварима, учење оног што се жели, када и како се жели и, надасве, могућност да се ствара."

Стварање "неоптерећено амбицијом, економском принудом, илузијом; стварање због лепоте стварања, због љубави према Лепом, према самом процесу креирања; стварање, јер је иманентно човеку, јер је његова суштина и спецификум; стварање "када се воли и бира, а кад се не мора, кад се не имитира, не угађа, не блефира "-то је валика привилегија старости. Ослобођено стега и различитих принуда, вођено избором срца и потребом духа, искрено према себи и равнодушно према гомили, стварање у стари-

јем добу носи чисту Радост, исконско уживање у Креацији и видљиво стапање творца, аутора, са својим делом.

Ови радови уздижу Лепоту Свакодневице-мало признато, а тако драгоцену умеће-и у томе је њихов огроман значај. Али сем тога-оне су и Задовољство и Испуњеност, оне су сведоци моћи који ово животна доба собом носи и нуди нам, а ми често не унемо да је препознамо и искористимо. Ове креације могу да нам помогну у томе, да нас отворе и покрену.

*Катарина Поповић
Председник Друштва за образовање одраслих*

^AROLI JA I ELI KSI R @I VOTA

Прва и за сада једина школа плеса у Србији за људе трећег доба почела је са радом 2002. године у просторијама НУ "Ђуро Салај". Реализатор, за то време, необичног пројекта групе ентузијаста је Љиљана Корда, млада, али искусна плесачица са слухом за нешто ново.

У првој групи је било само шест полазника. Временом је и без нарочите рекламе, осим оне "од уста до уста", тај број повећан на садашњих деветнаест, што је уједно и максималан капацитет постојеће сале.

Програм плеса и његова реализација су у ходу прилагођавани потребама и могућностима полазника, тако да сад у потпуности одговарају својој сврси. Конципиран је тако у складу са расположењем групе да ни у једном тренутку не представља напор и обавезу полазника. Године старости су код плесача престале да играју битну улогу. Да је то тако, сведочи и знатно повећано интересовање међу људима трећег доба за тај вид забаве и рекреације. Реч је о људима различитих годишта, од 1936. па на даље, различитих образовних профила и материјалних могућности уједињених само

једним заједничким циљем-подићи свој живот на лепши и квалитетнији ниво. У остваривању тог циља свесрдно им је помогао и даље то ради инструктор плеса показујући им прве кораке валцера, танга, фокстрота, рокен-рола, румбе, самбе, ча-ча-ча, боса нове..., једном речју чаролије плеса.

Пракса је показала да ритмички и естетски покрети уз добро изабрану музику опуштају и враћају расположење, а кроз могућност владања телом и самопоуздање. Јер, плес је идеална комбинација едукације, забаве и рекреације.

У првих неколико часова врши се упознавање са основним правилима плеса-правцима кретања,

ритмом и држањем, а правилном вежбом покрета, нарочито у стандардним плесовима, активирају се сви значајнији мишићи и постиже савршено држање. И тада када се савладају први несигурни кораци почиње уживање у покрету и музици. Телесни доживљај често делује јаче од речи, страх нестаје и замењује га сањарење и прилив позитивне енергије. И не само то. Враћа се и жеља за животом. Полазници Школе плеса доказано врло брзо почињу да се међусобно друже и ван школе сједињени љубављу према игри.

Дужи рад са људима трећег доба показао је и друге корисне ефекте. Показало се да је игра и својеврстан вид не само психо, него и физикалне терапије. Плес је тренинг кондиције од главе до пете. Ту се тренирају равнотежа, покретљивост удова, држање и дисање. У сваком плесу учи се савладавање сопственог тела. Увек постоје кораци, који поједине делове тела контролисано покрећу. Будући да се у току игре стално уче нове групе покрета он је дакле занимљив као начин стицања кондиције.

Они који су пробали осетили су и схватили да је плес *i -arolija i eliksir `i vota* и поуздано се зна да то причају и другима. Ипак, реалност живота открива се и у неумитној истини да казивања тих

најхрабријих нису довољна.

Школа плеса у "Ђури Салају" основана је са минималним средствима-у постојећој сали, која служи и у друге сврхе, са једним касетофоном и властитом збирком касета инструктора. Сада је она доказала оправданост свог постојања и достигла максимум сопствених могућности. За нешто више очигледно потребно је више од вербалне подршке друштва и надлежних органа. На реду су и други, а до њихове реакције и даље ће се у "Ђури Салају" држати отворено срце и врата за суграђане старије доби с дубоким уверењем да само здрави људи без обзира на године и у складу са својим могућностима, чине здравим и цело друштво.

Љиљана Корда
инструктор плеса

PLES KAO LEK

Замислите да се из Дизниленда оједном нађете у празном или само делимично испуњеном простору. Ето, тако сам се мање-више осећала кад сам отишла у пензију. Сви лепо смишљени планови о уживању у слободи претворили су се на крају у страх од монотоне свакидашњице и усамљености. Ипак...

Фебруара претпрошле године десило ми се нешто што ми је заиста преокренуло живот.

Ћерка ми је једног дана приредила изненађење...

Кишовитог недељног поподнева изузетно ћутљива она ме је негде повела. Схватила сам да идемо у Универзитет "Ђуро Салај". Убрзо смо се нашли на првом спрату у Сали са огледалима. Била је ту омања група људи разних годишта, пола, занимања и љупка девојка, која је нешто баратала око музичког стуба. Тајна је откривена.

Ћерка ме је довела на промотивни час у Школу плеса на Универзитету за треће доба. На знак девојке-инструктора сви присутни су се загрлили и почели да играју сиртаки. Да ли ме је неко повукао за руку или сам сама на звук прелепе музике почела да играм, не знам. Свака нова игра - румба, валцер,

рок, сваки покрет и такт, смањивали су ми напетост. "Резервоари" су се пунили позитивном енергијом. Пробудила сам се из сна и живот је поново почео да кола венама.

Тог дана сам остала до краја часа, а затим отишла са новостеченим пријатељима на дружење у оближњи хотел. Шта да вам кажем? Још увек сам са њима. Не осећам се више сама.

На истом Универзитету уписала сам и Школу сликања и поново почела да пишем кратке приче. Дан ми је испуњен, а односи са укућанима усклађенији. Нисам више само "баба" која кува, пере, спрема, већ личност која је повратила самопоуздање. Са мојим вршњацима не отаљавам него живим свој живот.

И још нешто.

Опет сањарим. Здравија сам. Показало се да је похађање Школе плеса и својеврсна физикална терапија. Изгледа "блесаво", али ме ноге и кости ређе боле.

*Слободанка Плешинац - Боба
полазник школе плеса*

[KOLA CRTAWA I SLI KAWA

Ako bismo željeli da iz bogate programске понуде Универзитета за треће доба издвојимо нешто што га чини особеним и препознатљивим, то би свакако била његова [k o l a c r t a w a i s l i k a w a. Ова тврдња не произилази само из чињенице да је овај програм од самог оснивања привлачио велику пажњу и што га је до сада похађало преко 1000 полазника, већ, пре свега, због тога што се он непрекидно развијао и богатио новим садржајима и активностима које су допринеле промоцији и афирмацији укупне делатности Универзитета за треће доба.

Осим рада у класи, у оквиру кога, под стручним вођством ментора-академских сликара, полазници откривају тајне ликовне уметности и овладавају свим сликарским техникама, од цртежа до уља на

платну, овај програм предвиђа и организовање сликарских колонија, летњих сликарских школа, циклуса предавања из теорије и историје уметности, "Малих школа" (портрета и акварела) и изложби. Такође, не би требало заборавити ни то да је на иницијативу управо полазника и предавача са овог програма организован семинар "Моја крсна слава", а касније и веома успешна иконописачка радионица. Све ове активности су резултирале обележавањем Дана Св.Ђирила и Методија, као крсне славе Универзитета за треће доба, која се прославља од 1993.године.

У току досадашњег рада Универзитета за треће доба организовано је четрнаест s l i k a r s k i h k o l o n i j a: "Борач 90", "Голубац 91", "Св Прохор Пчињски 92", "Београд 93", "Сеча река 94", "Буковичка бања 95", "Игало 96", "Ђула бања

97“, “Тара 98“, “Лепенски вир 2000“, “Ечка 2001“, “Соко бања 2003“ и “Ивањица 2004“. Такође, у лето 1998.г. организована је ргва I etwa sl i karska { kol a у сарадњи са УГ “Отворени за суседе“, а након тога и : “Земун 2000“, “Ада Циганлија 2001“, “Широка стаза 2002“, “Калемегдан 2003“, “Ботаничка башта 2004“.

Радови настали у оквиру сликарских колонија и летњих школа , сада већ традиционално, се излажу у новембру, на изложби поводом обележавања Дана Универзитета за треће доба.

Од оснивања до данас Уни-верзитет за треће доба је органи-зовано преко седамдесет i z l o` bi радова полазника сликарског про-грама и то не само у галерији НУ “Браћа Стаменковић“, већ и у “Галерији 34“ у Ваљеву, биб-лиотеци “Ђука Динић“ у Београду,

ликовној галерији Енергопројекта, галерији “Дуњић“ у Косјерићу , Дому пензионера Бежанијска коса, галерији “Црњански“ Универзитета Ђуро Салај, галерији НУ“Божидар Аџија“, Манаковој кући, “Галерији 73“ и др.

Од 15.01.1998.г. отворен је и конкурс за прву самосталну изложбу, на основу кога је до сада излагало двадесетак полазника Универзитета.

Оно што би требало нагласити је да су радови наших полазника добијали позитивне оцене не само шире публике, већ и стручних кру-гова, као и да су многи од њих освајали награде на такмичењима из области аматерског стваралаштва и постали чланови различитих ликовних клубова и уметничких удружења.

[ANSA ZA NOVI PO^ETAK

Моје име је Загорка Антонијев. Полазник сам Универзитета за треће доба у оквиру Народног универзитета "Браћа Стаменковић". Већ пет година похађам програм сликарства.

Рођена сам у Београду 1938 године. Ту сам похађала гимназију, али сам се одмах по њеном завршетку удала и веома рано засновала породицу. Мој супруг је био наставник математике, а обоје моје деце - син Бранислав и ћерка Злата су учитељи. Имам и троје унучади - унука Милана, сада већ студента, унуку Наталију која похађа музичку гимназију и унука

Алексу, који иде у први разред основне школе.

Породица је била и остала приоритет у мом животу. До тренутка када сам изгубила супруга ја нисам ни осећала да ми било шта у животу недостаје. Имала сам диван брак, испуњен међусобном љубављу и разумевањем.

Супруг ми је умро 1993.године. Од тада, за мене више ништа није било као раније. Иако имам дивну децу, која су веома пажљива према мени, осетила сам велику празнину у души и схватила да морам да пронађем неки нови садржај у животу, неку нову преокупацију, којој ћу се посветити. Али нисам имала јасну представу шта би то могло да буде. Тако је било све до момента када сам, у оквиру једне телевизијске емисије, чула за школу сликарства при Универзитету за треће доба. Схватла сам да желим да научим да сликам, да се опробам у ономе за шта раније нисам имала времена и прилике и о чему ето, све ове године нисам ни размишљала. Срдачан пријем на Универзитету за треће доба, пријатна и опуштена атмосфера, потпуно разумевање за све моје недоумице и страхове и безрезервна подршка од стране уредника овог програма допринели су осећању да сам на правом месту. То осећање је добило свој пуни смисао већ на

првом часу. У правом сликарском амбијенту, окружена себи сличним људима и под вођством младог професора, који се са пуно поштовања и са бескрајно много стрпљења посветио сваком од нас, отворила сам врата једног, за мене потпуно новог, света - света уметности, образовања и стваралаштва.

Позив да учествујем на Фестивалу доживотног учења у Скопљу и одлука организатора да ме предложи за награду изазвала је велико узбуђење и радост, како код мене лично, тако и у мојој породици. Читавог живота ја сам њима пружала подршку, помагала им у свему, радовала се сваком њиховом успеху. Од када сам се уписала на Универзитет за треће доба имам осећај да чиним нешто лепо и вредно за себе лично, а моја деца, као и шира породица и пријатељи, се радују свакој мојој новој слици, посећују све моје изложбе и пружају ми максималну подршку.

Моја порука свим припадницима ове генерације је да треће животно доба може бити лепо исто као и било који други период у животу, уколико човек пронађе у њему нови смисао и доживи га не као крај, већ као нову шансу.

*Загорка Антонијев
полазница сликарског програма*

TRAG PO KOME SE ^OVEK POZNAJE

Многи људи заврше свој радни век са осећањем да су нешто важно пропустили. Трагајући за личним спасењем увек се открије да је спас у остварењу судбине. Све што се зачело у нама мора изаћи у свет као мисао, реч или дело. То је траг по коме се човек познаје. Смисао живота је да својом преданошћу уздигнемо свет у стање духа.

У јесен 1998. године упознао сам људе који су решили, можда и несвесно, да дају свој допринос подуховљавању света. Као профе-

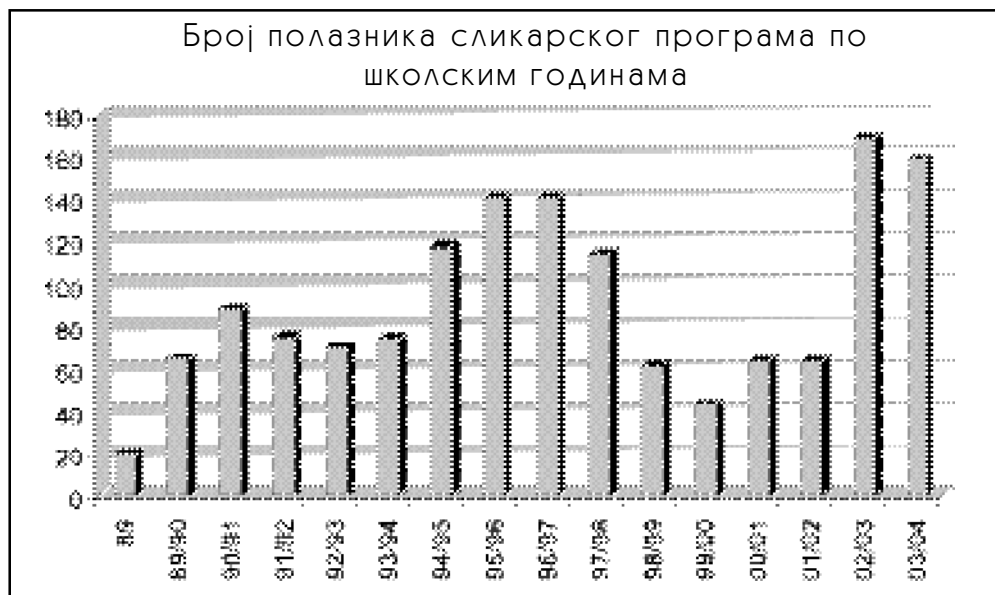

сор цртања и сликања на Универзитету за треће доба укључио сам се у програм који је трајао већ годинама. Упркос бројним проблемима и не баш задовољавајућим условима за рад, интересовање је било велико. Било је јасно да је број оних који су хтели да приђу али се нису усудили или нису могли био много већи. Тек тада сам постао свестан колико је оних који се боре против сивила свакодневнице унутрашњим светлом и вером у касну индивидуацију.

Постоји опште неповерење у таленат откривен после педесете и зато многи нерадо откривају своје амбиције. Аматеризам је форма

која може бити закљон од озбиљних сликарских амбиција, увек негде између хобија и потребе за дружењем. Али сати и сати проведени у атељеу, у вежбама воље, стрпљења и креативности полако мењају угао гледања на ствари. Тако сам повод за долазак на часове престаје да буде битан, већ процес који је у току, а то је постепен улазак у свет сопствене имагинације. Читав космос створен према свом лику.

Прве изложбе школе сликања у "Стаменковићу" памтим као окупљања у атмосфери породичних свечаности. Радост стварања је у томе да се лепота забележи, а затим подели са

другима. Управо то се догађало на тим изложбама и отуд толико радости у људима око мене.

Уметност је постала професија због чега је искреност давно нестала из галерија. Ови људи не желе да стигну далеко и баш зато у томе успевају. Не стидећи се да покажу емоције, не попуштајући под притиском времена, раде остварујући своју мисију.

Заиста посвећена особа може да обухвати prizor који је наизглед безначајан, да му да смисао и претвори га у вредност.

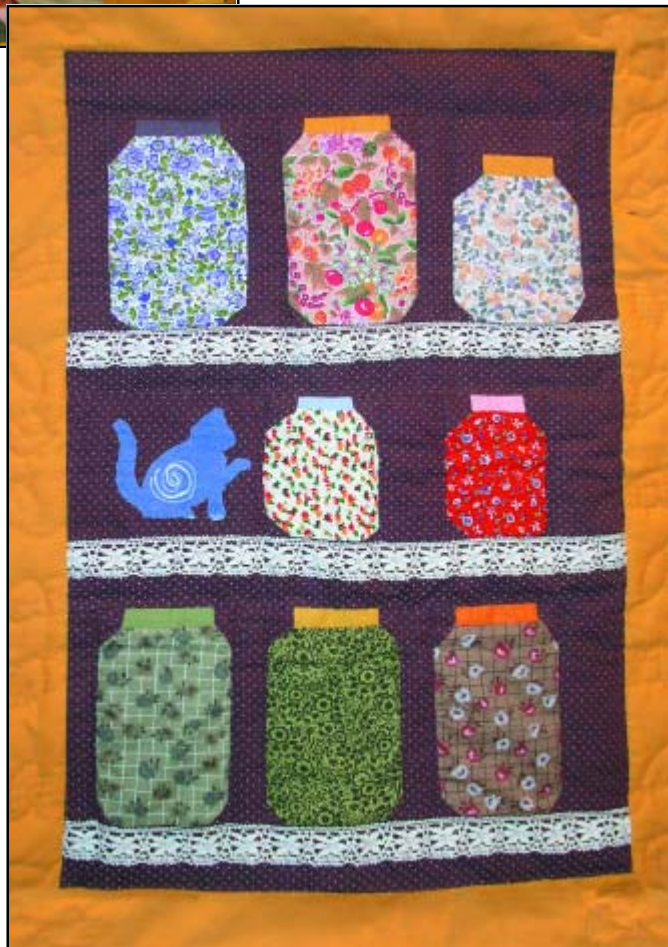
Зоран Мишић
ментор на програму сликарства

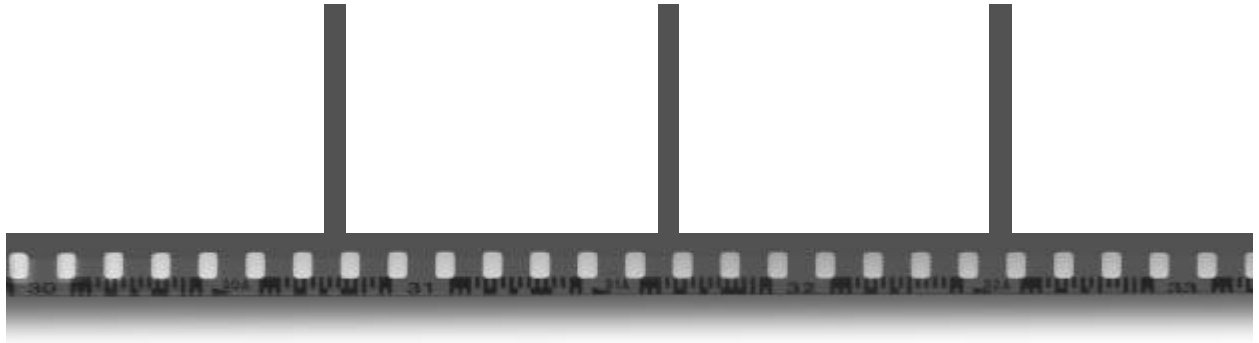

Издавач:

Универзитет за треће доба
НУ "Браћа Стаменковић"
Београд

и

Друштво за образовање
одраслих

*Издавање публикације
омогућио:*

Институт за међународну
сарадњу Савеза за образовање
одраслих Немачке

(IIZ/DVV)

Bundesministerium für
wirtschaftliche Zusammenarbeit
und Entwicklung

Уредник:

Светлана Живанић

Design and DTP:

Атеље ЛУКОВИЋ

Фотографије

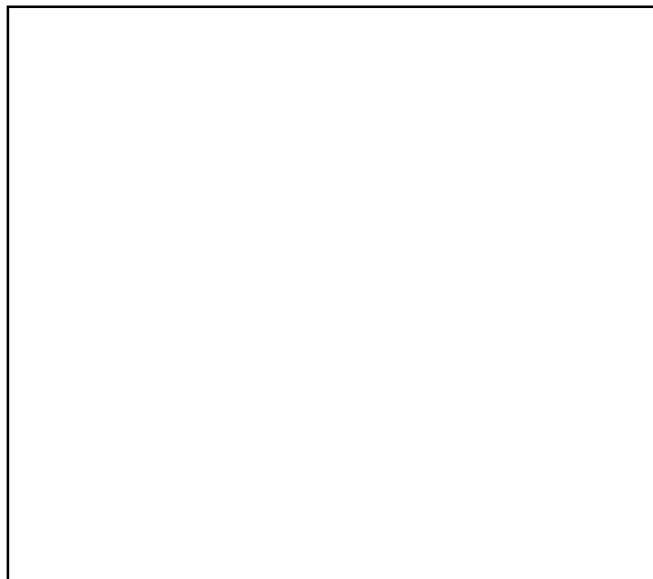
Слободан Перић

Војислав Луковић

Штампа:

PUBLISH, Београд

Тираж: 300

Београд 2005.